

Marit Ekne Ruud og
Guri Mette Vestby

Utviklingen av Søndre Nordstrand

Deltakelse og medvirking
fra innbyggerne

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Utviklingen av Søndre Nordstrand

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2008:19

**Møtesteder i Bydel
Søndre Nordstrand**

NIBR-rapport 2010:9

**Med hjerte i bygda:
Stedsutvikling på Vik i
Hole kommune**

NIBR-rapport 2011-1

**Medvirkning i
planprosesser i Oslo
kommune**

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,-og
kan bestilles fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
nibr@nibr.no

Publikasjonene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til
de oppgitte prisene

Marit Ekne Ruud og
Guri Mette Vestby

Utviklingen av Søndre Nordstrand

Deltakelse og medvirking
fra innbyggerne

NIBR-rapport 2011:19

Tittel: **Utviklingen av Søndre Nordstrand**
Deltakelse og medvirkning fra innbyggerne

Forfatter: Marit Ekne Ruud og Guri Mette Vestby

NIBR-rapport: 2011:19

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-7071-891-7

Prosjektnummer: O-2927

Prosjektnavn: Deltakelse og medvirkning på Søndre Nordstrand. Oslo Sør-satsingen.

Oppdragsgiver: Bydel Søndre Nordstrand

Prosjektleder: Marit Ekne Ruud

Referat: Studien viser at midler fra Oslo Sør-satsingen har bidratt til å fremme integrering og inkludering i Bydel Søndre Nordstrand, i tråd med satsingens intensjoner. Nye og etablerte foreninger, lavterskeltilbud og nettverk har fått midler slik at flere beboergrupper gis muligheter til medvirkning og deltakelse, og som igjen styrker kunnskap om lokaldemokrati, frivillighet og stedstilhørighet.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Juni 2011
Antall sider: 86
Pris: 250
Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
http://www.nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2011

Forord

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Bydel Søndre Nordstrand. Undersøkelsen er en del av Oslo Sør-satsingen, og formålet er å få mer kunnskap om innbyggernes involvering og om bydelens metoder bidrar til å skape involvering.

Det er først og fremst lokale ildsjeler i bydelen som har bidratt med sine erfaringer, kunnskap og synspunkter og som ligger til grunn for analysen. De representerer både formelle medvirkningsarenaer, det organiserte foreningslivet og lavterskeltilbud, og ulike grupper av befolkningen. En stor takk til alle som har tatt seg tid til å stille opp til intervjuer, enten i fokusgrupper eller alene.

Vi vil også takke Bydel Søndre Nordstrand for godt samarbeid. En spesiell takk til prosjektleder Inger Aguilar som har bistått med å skaffe informanter og legge til rette for møter, og som har holdt oss løpende oppdatert på det som skjer i bydelen. Dette har vært til stor hjelp.

Oslo juni 2011

Evelyn Dyb
Forskningssjef

Innhold

Forord	1
Sammendrag.....	4
Summary	8
1 Tema, perspektiv og metode.....	12
1.1 Bakgrunnen for oppdraget.....	12
1.2 Oslo Sør-satsingen	12
1.3 Problemstillinger	13
1.4 Metode.....	15
1.5 Fakta om bydel Søndre Nordstrand.....	16
1.5.1 Møtesteder på Søndre Nordstrand.....	17
1.6 Perspektiver på medvirkning og deltakelse	18
1.6.1 Betydningen av formelle og uformelle nettverk	20
2 Tilskuddsordningen fra Oslo Sør- satsingen	21
2.1 Hva slags aktiviteter og formål, behov og funksjoner?.....	22
2.2 Hvordan gjøres satsingen kjent?	24
2.3 Oppsummering	25
3 Medvirkningsarenaer i Søndre Nordstrand	27
3.1 Mangfoldsutvalget.....	27
3.2 Åpen halvtime	32
3.3 Ungdoms deltakelses- og medvirkningskanaler.....	33
3.3.1 Aktiviteter for barn og ungdom.....	38
3.4 Aktiviteter etablert av og for innvandrergupper	43
3.5 Møtesteder for alle	44
3.6 Nettverk på tvers.....	48
3.7 Konkurrerende foreningsliv og uutnyttede ressurser?	50
3.8 Oppsummering	52

4	Forutsetninger for deltakelse og medvirkning	53
4.1	Hva fremmer og hva hemmer deltakelse og medvirkning?	53
4.2	Bakenforliggende forutsetninger og barrierer	56
4.2.1	Seltillit, mestring og samhold	56
4.2.2	Trygghet og forståelse av samfunnet	57
4.2.3	Kulturelle og individuelle barrierer	60
4.3	Ressurser	61
4.4	Demokratiske ordninger og metoder	63
4.4.1	Formelle demokratiske organ	64
4.4.2	Halvformelle demokratiske ordninger	67
4.4.3	Uformell og dialogbasert praksis	69
4.4.4	Å koble ulike demokratiske praksisformer	70
4.5	Oppsummering	71
5	Stolthet og stedstilknytning – påvirket av deltakelse?	73
5.1	Engasjement, samhold og tilhørighet	73
5.2	Oppsummering	76
6	Hindringer og muligheter for å lykkes	77
6.1	Bidrar satsingens metoder til å fremme integrering og inkludering?	77
6.2	Refleksjoner – veien videre	80
	Litteratur	84
	Vedlegg 1 Spørreskjema	86

Sammendrag

Marit Ekne Ruud og Guri Mette Vestby

Utviklingen av Søndre Nordstrand.

Deltakelse og medvirkning fra innbyggerne
NIBR-rapport 2011:19

Deltakelse og medvirkning blant befolkningen i Søndre Nordstrand er en del av satsingsområdet i Oslo Sør-satsingen. Hensikten med dette oppdraget er å få mer kunnskap om innbyggernes involvering og hva som skal til for at de engasjerer seg, samt bydelens metoder for å skape deltakelse og medvirkning. Det er særlig ungdom og beboere med minoritetsbakgrunn som er målgruppen i studien. Studien har en kvalitativ tilnærming, der erfaringer og refleksjoner fra sentrale aktører fra 20 tiltak og fra ansatte i bydelen danner utgangspunkt for analysen. I tillegg har vi gjennomgått oversikten over forslag om bruk av midler til tiltak fra Oslo Sør-satsingen.

Betydningen av tiltak og medvirkingsarenaer

Medvirkning dreier seg om deltakelse og involvering i alt fra formelle demokratiske prosesser der man har innflytelse på politiske beslutninger, til frivillige aktiviteter og prosjekter. Tiltakene som får støtte fra Oslo Sør-satsingen tjener flere formål ved at flere behov og funksjoner dekkes i ett og samme tiltak, og midlene fordeles til en lang rekke tiltak som enten er unike eller som supplerer eksisterende tiltak og aktiviteter. Av formelle, demokratiske medvirkningsarenaer i bydelen er blant annet Ungdomsrådet og Åpen halvtime før BU-møtene. Ungdomsrådet fungerer både som en høringsinstans og har delegert myndighet til selv å beslutte. Ungdomsrådet er sammensatt av ungdom fra forskjellige miljøer fra hele bydelen, men jobber aktivt for å nå ut med informasjon om rådet til flere.

Tiltakene representerer et mangfold av *nettverk*, fra det formelle foreningslivet til uformelle nabonettverk, og tilbud til ulike befolkningsgrupper. Et eksempel er Mangfoldsutvalget som bruker sine nettverk for å spre informasjon og for å mobilisere befolkningen til deltakelse. Et annet eksempel er Treffpunkt Holmlia, et samarbeidsnettverk som skaper sosiale møteplasser og arenaer for befolkningen i nærmiljøet. Felles for nettverkene som er med i denne studiene er for det første at de trekker med seg mange aktører, alt fra frivillige som påtar seg å stille opp på arrangementer til de som organiserer og setter gode ideer ut i livet. For det andre fyller nettverkene et viktig behov for å ha et felles ståsted og en plattform som bidrar til at man løfter i flokk. For det tredje bidrar de til kompetanseheving hos alle involverte, enten man har tidligere erfaring fra organisasjonslivet eller stiller med blanke ark. Økt kompetanse bidrar til videreføring og verdifull overføring av kunnskap.

Uformelle tilbud som er etablert av lokale ildsjeler viser seg å dekke et stort behov for sosiale møteplasser, bidrar til økt mestring og selvfølelse, og som en bieffekt: kunnskap om samfunnet. Tillit bygges gradvis opp og mistillit bygges ned. Dette er særlig tydelig i de tiltakene er som etablert av og for kvinner med innvandrerbakgrunn, samt for ungdommen. Eldre ungdom medvirker i formingen av bydelen som et bra oppvekststed gjennom at de har fått støtte og hjelp til å etablere ulike barne- og ungdomstiltak, tilbud og arrangementer. Dette er både kultur- og fritidsaktiviteter i hverdagen og tilbud i skoleferier. Felles for disse tiltakene er at det også utvikles viktige nettverk der flere blir kjent på tvers av delbydelene.

Hva hemmer og hva fremmer deltakelse?

Bakenforliggende forutsetninger. For å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet og for å involvere flere i lokalsamfunnets utvikling, er det noen bakenforliggende forutsetninger som må være tilstede for å lykkes. For det første må det skapes en viss forståelse for *betydningen og verdien av fellesskap* på tvers av ulikheter i befolkningen (etnisk bakgrunn, kjønn, alder, sosial status). For det andre er det grunnleggende at det skapes *tillit til samfunnet*; til samfunnsinstitusjoner som skole, barnevern, helsevesen og politi; til de demokratiske prosessene og til fellesskapsarenaene i miljøet. For det tredje er det viktig å nyansere forskjellen mellom *stedsbaserte*

fellesskap og familiefellesskap. Bydelen tilbyr ulike arenaer med muligheter for å bygge opp stedsbasert fellesskap der folk som ellers er ulike erfarer likheter og kan utvikle tillit til hverandre.

Ressurser. Både menneskelige og økonomiske ressurser har betydning for å styrke deltakelse og medvirkning. Vi ser også at det er viktig med ressurser som ildsjeler og støttepersoner ansatt i bydelen som kjenner systemet innenfra. Disse kan videreføre kunnskap og erfaringer, og fungerer som brobyggere ut mot befolkningen. Dessuten hjelper de både unge og voksne i gang med formalia rundt etablering av aktiviteter og nye tiltak. Ildsjelene i sivilsamfunnet som jobber på frivillig basis er en annen viktig og nødvendig ressurs for tilbud om aktiviteter og fellesskap, samt som bidragsytere til lokalsamfunnsutviklingen.

Demokratiske ordninger, det vil si både organer, metoder og praksisformer, beskrives og analyseres ut fra om de fremmer medvirkning og deltakelse i lokalsamfunnsutvikling. De *uformelle ordningene* er nettverks- og dialogbaserte som kan ses som en form for lavterskel-mulighet. Typisk er deltakerdemokratiske praksiser som er del av for eksempel en fritidsaktivitet for ungdom, der de involveres i utforming og beslutninger for et kollektiv. *Halvformelle ordninger* er praksisformer som i prinsipp er åpne for alle, er relativt enkle å benytte, men som er satt inn i et formelt system. Et typisk eksempel er Åpen halvtime i forkant av møter i Bydelsutvalget eller Ungdomsrådet, der innbyggere kan gå på talerstolen for å legge frem en sak eller ytre sine meninger om saker som skal opp til behandling i møtet. De *formelle ordningene* er de representative og valgte organer med vedtatte mandater for beslutningsmyndighet, fordeling av midler, igangsetting av tiltak, formelle uttalelser etc. Eksempler på slike organer er Bydelsutvalget, Mangfoldsutvalget og Ungdomsrådet. Det viser seg at disse ordningene når fram til ulike grupper av befolkningen, de supplerer hverandre og de involverer beboerne på forskjellig måte.

Refleksjoner til det videre arbeidet

I arbeidet videre med medvirkning og deltakelse i bydelen vil det være viktig å være bevisst på følgende utfordringer:

Styrke lavterskeltilbud. Erfaringene fra denne studien viser at det er viktig å ta vare på og støtte opp om slike ordninger. For å lykkes er

det særlig viktig å legge til rette for opplæring i hvordan drifte tiltak, mobilisere folk etc.

Både deltakelse og involvering. Det er behov for fortsatt å tilrettelegge for alle former for deltakelse og medvirkning.

Forankring i nærmiljøet. Tiltakene som er relatert til nærmiljø og nabolag synes å ha større suksess med å trekke til seg frivillige enn de mer bydelsovergrepene tiltakene.

Reduserte medlemsavgifter. Flere familier har lav inntekt og flere barn, og opplever at de ikke har råd til å melde barna på aktiviteter de selv ønsker, særlig innen den organiserte idretten.

Frivillighet – sårbart for langsiktig satsing. Den tradisjonelle modellen for frivillighet er i endring og det viktig at bydelen fortsetter å se andre måter å drive frivillighet på.

Informasjon gjennom direkte kontakt. Det er viktig å utvikle noen systematiske metoder for å ivareta muntlig kommunikasjon for å nå ut til alle beboergrupper, i tillegg til tradisjonelle informasjonskanaler som lokalavisen, bydelens hjemmesider og sosiale medier på nettet.

Mange og små tiltak – veien å gå? Tildelingene smøres for en stor del tynt utover på små tiltak. En anbefaling vil derfor være at det videre prioriteres færre men større tiltak. Satsingen bør også synliggjøres bedre.

Optimalisert søknadsprosedyre og bedre samordning av tiltak. Det etterlyses en bedre samordning med de foreningene og nettverkene som er etablert, det vil si at det ønskes mer informasjon på tvers av tiltakene, samt kortere saksbehandlingstid for å kunne iverksette og planlegge aktiviteter.

Summary

Marit Ekne Ruud and Guri Mette Vestby

Place development in Søndre Nordstrand.

Involvement and participation among citizens.

NIBR-rapport 2011:19

The involvement and participation of the residents of the Oslo district of Søndre Nordstrand is given precedence in the South Oslo Renewal Project (*Oslo Sør-satsingen*). The purpose of this inquiry is to learn more about the public's involvement and what can be done to encourage wider interest, and to look at the ways used by the local authorities to stimulate involvement and participation. The principal target groups of the study are minority ethnic youth and minority ethnic residents. The study takes a qualitative approach, in which the experiences and thoughts of key actors involved in twenty projects and of sub-municipal employees form the basis of the analysis. We have also studied a list of proposals for the use of funds from the South Oslo Renewal Project for different projects.

The importance of projects and participation arenas

Participation means to be involved and interested in anything from formal democratic processes through which one can influence political decision making, to voluntary activity and projects. The projects funded by the South Oslo Renewal Project serve several purposes insofar as every project addresses several needs and uses at the same time. Funding is also divided among a wide range of projects which are either unique or supplement existing projects and activities. The formal democratic participation arenas in the district include the Youth Council and Open Half-Hour, a 30-minute public session prior to the meetings of the sub-municipal committee. The Youth Council acts as a consultation body and has

decision making powers. The Youth Council comprises young people from different parts of the entire district, but works actively to raise wider awareness of the council.

The projects represent a multitude of networks, from formal associations to informal neighbourhood networks, with schemes aimed at different groups of the population. One example is the Diversity Committee (*Mangfoldsutvalget*), which uses its network to spread information and encourage the public to get involved. Another example is the Meeting Point Holmlia (*Treffpunkt Holmlia*), a collaborative network which seeks to create social meeting places and arenas for people in the area. The networks involved in this study share several things. First, a large number of supporting actors, from volunteers helping out at functions, to people who do the organising and put good ideas into effect. Second, the networks fulfil an important need for a gathering point and platform allowing people to pull together. Third, they promote learning and capacity building among everyone involved, whether they have any experience of working in organisations or none at all. Improved skills means that valuable knowledge can be sustained and transmitted.

Informal projects resulting from the efforts of local enthusiasts evidently fulfil an urgent need for social meeting places. They promote coping skills and self-confidence, and, as a by-product, knowledge of society. Confidence is built gradually while lack of confidence is eradicated. This is particularly evident in the projects set up by and for ethnic minority women, and for young people. Older youths are involved in making the district a better place for children and adolescents. They have received backing and help to set up various projects, organise arrangements and activities for children and adolescents. They include cultural and other activities both during term time and in the holidays. A common thread running through these projects is the development of important networks enabling youngsters to get to know others in other areas of the city.

What hampers and what promotes participation?

Underlying preconditions: To succeed in strengthening participation in the local community, and involving larger numbers in the local community's development, certain underlying preconditions need to be in place. First, there needs to be a common understanding of

the significance and value of community despite differences in the population (ethnicity, sex, age, social status). Second, it is essential to create trust in society, in society's institutions such as schools, child welfare, healthcare, police; in the democratic processes; and in community or shared arenas in the area. Third, it is important to nuance the difference between a *place-driven sense of community* and a *family-driven sense of community*. The district offers different arenas with opportunities to build a place-driven sense of community where people who in other respects are different become aware of similarities and begin to trust one another.

Resources: Both human and financial resources are important when it comes to encouraging greater involvement and participation. It is also important in our view to have resources in the shape of enthusiasts and support persons from the district authorities who know the system from the inside. They can transmit knowledge and experience, and act as bridge-builders to the public. They also help young and old alike to cope with the red tape involved in setting up projects and new activities. Enthusiasts in civil society who work on a voluntary basis are another important and necessary resource for shared projects and activities, bringing people together as well as taking part in the development of the local community.

Democratic schemes, that is, bodies, methods and forms of practice, are described and analysed on the basis of whether they promote involvement and participation in the development of the local community. The *informal schemes* include network and dialogue based schemes, and can be seen as a form of low-threshold activity. Typically, democratic practices based on involvement are a feature of, for instance, activities for young people, where they become involved in formulating policy and help take decisions for a collective. *Semi-informal schemes* include activities that are open to all in principle, are relatively easy to join, but which are part of a formal system. A typical example is the Open Half Hour before meetings of the sub-municipal committee of Youth Council, during which the public can take the stage and present their case or opinions on issues on the committee's agenda. The *informal schemes* include the representative, elected bodies with delegated mandates and decision making powers over the allocation of funds, commencement of projects, formal consultation responses etc. Examples of these schemes include the sub-municipal

committee, Diversity Committee and Youth Council. These schemes are able to reach different resident groups; they complement one another and involve residents in different ways.

Reflections on the work ahead

In the work ahead on participation and involvement in the district, awareness of the following challenges will be important.

Strengthen low-threshold schemes and projects: From what this study has learned, it is important to take cultivate and support these schemes. To ensure success, it is particularly important to facilitate training in project management, mobilising people, etc.

Participation and involvement both. There is a continued need to facilitate all forms of participation and involvement.

Embeddedness in the local community. The projects related to the local community and neighbourhood appear to be more successful when they draw on volunteers than the more area-wide projects.

Lower membership fees. Some families with several children are in the low-income bracket. They can't afford enrol their children in all the activities the children themselves want, especially those to do with organised sports.

Information via face-to-face contact. It is important devise some systematic methods of facilitating verbal communication so as to reach all resident groups in the community, in addition to customary information channels such as the local paper, the web pages of the sub-municipality and social technologies.

Many and small projects – the best way forward? Funds are usually spread thinly over many small projects. One recommendation would therefore be to give priority in future to fewer, but larger projects. The programme also should be given a higher profile.

Optimising application procedures and improving coordination facilities. Calls have been made to improve coordination with the already established associations and networks. That is, people want more information across projects and schemes, and less time spent on red tape for starting and planning activities.

1 Tema, perspektiv og metode

1.1 Bakgrunnen for oppdraget

Som et ledd i satsingen for å styrke levekår og trivsel i Søndre Nordstrand ønsker bydelen en kartlegging av beboernes medvirkning, samt mulighet for deltakelse og opplevelsen av tilhørighet i bydelen. En viktig del av oppdraget er å få kunnskap om innbyggernes involvering og bydelens metode for å skape involvering. Bydelen ser en sammenheng mellom deltakelse i lokalsamfunnsarbeid og styrking av tilhørighet til lokalsamfunnet, og at det sannsynligvis foregår en gjensidig påvirkning her. Beboere med ulik etnisk bakgrunn og ungdom er hovedmålgrupper, samt at frivillige lag og organisasjoner involveres.

1.2 Oslo Sør-satsingen

Oppdraget er en del av Oslo Sør-satsingen, der deltakelse og medvirkning er en del av satsingsområdet.

Oslo Sør-satsingen er et samarbeid mellom Oslo kommune og staten som kom i stand etter initiativ fra Søndre Nordstrand bydelsutvalg. Initiativet ble tatt med bakgrunn i at bydelen hadde mange av de samme levekårsutfordringene som Oslo indre øst og Groruddalen. Handlingsprogrammet ble etablert våren 2007 og de første prosjektene kom i gang sommeren 2007. I mars 2008 ble intensjonsavtalen ”Handlingsprogram Oslo Sør” mellom kommunen og staten undertegnet. Satsingen skal gå over 10 år, og avtalen revideres årlig i politisk møte mellom stat og kommune. Bydelsutvalget fatter vedtak om tiltak over driftsbudsjettet, og Byrådet vedtar investeringer etter innstilling fra bydelsutvalget (Bydel Søndre Nordstrand, Årsberetning, 2010:67).

Formålet med satsingen er å fremme integrering og inkludering, samt å bedre folkehelsen og bomiljøene i bydelen. Hovedmålet i satsingen er utformet etter fem innsatsområder:

- Oppvekst
- Deltakelse og medvirkning
- Kvsflifisering til- og deltakelse i arbeidslivet
- Kultur og nærmiljø
- Folkehelse

Under hvert innsatsområde er det til sammen 18 delmål som skal nås gjennom ulike tiltak.

Oslo Sør-satsingen er et samarbeid mellom beboere og politikere i bydelen og en av målsettingene er å engasjere lokale krefter til stedsutvikling og styrking av lokalsamfunnet. Befolkningen oppfordres til å komme med forslag til tiltak som kan støttes av satsingen. I informasjonsbrosjyren om satsingen heter det at ”Bydelsutvalget og befolkningen, herunder barn og unge og lokale organisasjoner, skal i størst mulig grad mobiliseres til å delta i utvikling og gjennomføring av prosjekter og tiltak. Det er også et mål å styrke beboerne i Søndre Nordstrand sin identitet og stolthet over å bo i bydelen.” (Søndre Nordstrand. Mulighetenes bydel, s. 6).

1.3 Problemstillinger

Formålet med dette prosjektet er å få mer kunnskap om beboernes medvirkning og involvering i bydel Søndre Nordstrand. Fokuset er først og fremst rettet mot de tiltakene som har fått økonomisk støtte eller annen bistand fra Oslo Sør- satsingen, men studien har også et blikk på medvirkingsprosesser i bydelen som ikke begrenses av Oslo-Sør midler. Vårt utgangspunkt er å se om bydelens metoder har effekt, det vil si om tildelingene (prioriteringene) og bydelens arbeid virker etter intensjonene. Hensikten er å få mer kunnskap om hva som skal til for at befolkningen engasjerer seg, utover egeninteresse.

Bydelen har gjennom de to-tre årene med midler fra Oslo-Sør satsingen arbeidet ut metoder for å involvere befolkningen i

handlingsprogrammet, samt arbeidet med å skape engasjement i lokalsamfunnsutvikling. Det vil derfor være viktig å få fram hva som er vellykket og å utvikle disse erfaringene og å gjøre dem tilgjengelig for alle.

Prosjektet er konkretisert i følgende problemstillinger:

- a) I hvilken grad finner vi deltakelse i organisasjoner og foreninger, herunder tradisjonelle og de organisasjoner og virksomheter miljøet selv har skapt?
- b) Hvilke muligheter mener målgruppen de har til medvirkning og påvirkning i samfunnet?
- c) I hvilken grad har beboere og organisasjoner mulighet til å påvirke bruk av midler i Oslo Sør-satsingen?
- d) Hva etterlyser beboerne for å kunne engasjere seg, delta og trives mer?
- e) er det noen sammenheng, og eventuelt i hvilken grad henger mangel på deltakelse sammen med mistrivsel, ensomhet, utrygghet og skoledropout?
- f) hvordan og i hvilken grad kommer opplevelsen av stolthet og tilhørighet til lokalmiljøet fram?

Problemstillingene kan grupperes på følgende måte: For det første angir problemstillingene to ulike nivåer for undersøkelsen: individ- og organisasjonsnivå. Hovedfokus er på individnivå, nemlig *innbyggernes* deltakelse og opplevelser. Dette favner også organiserte grupper av aktører. I tillegg skal studien fange opp mulighetene *organisasjoner* har til påvirkning, men begrenset til påvirkning i bruk av midler i Oslo Sør-satsingen.

En annen inndeling handler om kartlegging av *faktiske forhold* – muligheter for og faktisk deltakelse i ulike arenaer – på den ene siden, og innbyggernes *opplevelse* og *oppfatning* av deltakelse og muligheter for deltakelse på den andre siden.

Et viktig mål med studien er å få fram hva som lykkes, og hvor bydelen bør endre arbeidsmetoder og tiltak for i større grad å kunne nå målene i Oslo Sør-satsingen. Det er derfor viktig å få fram noen gode eksempler på metoder og tiltak, samt å peke på noen utfordringer og tiltak som ikke er like vellykkede.

1.4 Metode

Denne studien har en kvalitativ tilnærming, der vi er ute etter erfaringer og refleksjoner knyttet til medvirkning og deltakelse. Studien baseres på et utvalg av forskjellige ordninger, nettverk, lag og foreninger, til sammen utgjør dette 20 tiltak. Tiltakene er valgt ut fra flere kriterier, og disse er valgt ut i samarbeid med oppdragsgiver. For det første har vi med tiltak, lag og foreninger som er rettet mot *ulike befolkningsgrupper* i bydelen. Disse grupperes inn i tiltak relatert til ungdom og tiltak relatert til grupper med innvandrerbakgrunn. I tillegg har vi med enkelte idrettsforeninger som favner alle grupper av befolkningen. For det andre favner vi ulike typer medvirkningsarenaer av både *formell og uformell* karakter. I denne kategorien hører mer generelle nærmiljøtiltak, men også idrettslag. For det tredje er enkelte tiltak *initiert fra bydelen*, mens andre har kommet i stand på *initiativ fra befolkningen* selv.

Selv om enkelte tiltak er rettet mot bestemte målgrupper er det ikke klare skillelinjer mellom målgruppene. For eksempel vil ungdom med innvandrerbakgrunn være sentrale i alle kategoriene. Med unntak av tiltak for grupper med innvandrerbakgrunn, vil dessuten tiltakene være et tilbud for alle grupper av befolkningen.

Studien baseres på tre datakilder:

- Intervjuer og observasjoner
- Oversikt over søknader fra Oslo Sør-satsingen
- Rapporter fra bydelen

For å nå flest mulig nøkkelpersoner som er involvert i tiltakene innenfor rammen av prosjektet har vi benyttet *fokusgruppeintervjuer*. Hensikten har vært å samle sentrale personer fra ulike typer tiltak, men innen samme kategori, for å få frem suksesskriteier for å lykkes, hindringer og utfordringer. Ved oppstart av møtene fikk alle deltakerne et enkelt skjema der de brukte fem minutter på å skrive ned stikkord knyttet til egne erfaringer, suksess og utfordringer (se vedlegg). I tillegg har vi *intervjuet enkeltpersoner* og aktører generelt. I forbindelse med satsingen er det etablert ulike forum og nettverk. Enkelte personer i disse nettverkene har også vært sentrale kilder til informasjon i undersøkelsen. Til sammen

har vi snakket med 28 informanter. I tillegg har vi vært observatører på BU møte og åpen halvtime i bydelen.

Satsingen omfatter svært mange tiltak og med en stor bredde i tiltakene. Oversikten over de ulike aktivitetene er derfor en sentral kilde til informasjon. For å få en oversikt over hvilke typer tiltak som det foreslås midler til gjennom satsingen, har vi gått gjennom oversikten over hvilke forslag som støttes og hva som ikke støttes. Oversikten gir innsikt i hva befolkningen er opptatt av, og gir i tillegg et bilde på aktivitetsnivået i blant beboerne i bydelen.

1.5 Fakta om bydel Søndre Nordstrand

Søndre Nordstrand er Oslos yngste bydel i dobbel betydning. I sjuårsperioden 1986 til 1993 økte befolkningen med 80 prosent og bydelen er fremdeles i vekst men i et mer moderat og etter hvert avtakende tempo. Antall innbyggere ved inngangen til 2011 var 35.768¹. Bydelen har en forholdsvis ung befolkning. En tredel er av beboerne er under 20 år og mindre enn to prosent er over 80 år. Alderssammensetningen blant innbyggere henger nært sammen med den raske utbyggingen og med utbyggings- og boligstrukturen. Søndre Nordstrand har en variert boligstruktur med blokkbebyggelse med store leiligheter samt rekkehus og småhus; et boligtilbud som er godt tilpasset barnefamilier og store husholdninger.

Et annet kjennetegn ved befolkningen i Søndre Nordstrand er en høy andel innvandrere. I 2009 var innvandrerdelen 45 prosent og 40 prosent av befolkning besto av ikke-vestlige innvandrere. En flerkulturell befolkning kan innbære både berikelse og utfordringer for bydelen. Notat om utfordringer i Oslo sør framholder at barn og ungdom som vokser opp i multietniske miljøer, ”der ingen skiller seg ut”, utvikler en høy grad av toleranse for forskjeller. Bydelen har på den andre siden identifisert en del problemer blant barn og unge i bydelen. Blant annet beskrives andelen som dropper ut av videregående skole som høy, men det er vanskelig å

¹ Fakta og informasjon om bydelen i dette tilbudsnotatet er hentet fra Statistisk årbok for Oslo 2009, Notat om utfordringer i Oslo sør Oslo kommune 15.09.2006, samt bydelens nettside datert 01.02.2011 dersom ikke andre kilder er oppgitt.

anslå nøyaktig hvor mange det dreier seg om. En annen indikasjon på utfordringer blant barn og unge i bydelen er en høyere andel med barnevernstiltak enn gjennomsnittet for Oslo.

Bydel Søndre Nordstrand står i tillegg overfor en rekke andre utfordringer. Utdannings- og inntektsnivået i befolkningen er lavere enn gjennomsnittet for Oslo, og bydelen har en høyere forekomst av levekårsproblemer enn bygjennomsnittet (Utfordringene i Oslo Sør 2006, s.13). Selv om den store andelen ikke-vestlige innvandrere i seg selv ikke nødvendigvis trenger å være en utfordring, er det likevel et faktum at etniske minoriteter i gjennomsnittet har lavere utdanning, svakere økonomi, høyere arbeidsledighet og scorer lavere på en rekke levekårsvariable enn resten av befolkningen. Notatet påpeker samtidig at bydelen i mange sammenhenger har et ufortjent og unyansert omdømme.

Bydelen omfatter fire delbydeler; Bjørndal, Hauketo/Prinsdal, Holmlia og Mortensrud. Delbydelsgrensene følger en naturlig topografisk inndeling, som også kan innebære både fordeler og ulemper. I en undersøkelse om møtesteder i bydelen finner Guttu og Schmidt (2010) at topografien lager noen tydelige grenser og geografisk atskillelse mellom delbydelene, som medførte at det var vanskelig å skape felles møtesteder for hele bydelen. Identitet og lokal aktivitet er knyttet til delbydelen heller enn til bydelen. En annen problemstilling i bydelene er dannelse av lommer av segregerte boområder med tendenser til ”forstumming”. I likhet med andre bydeler vil man finne betydelige sosioøkonomiske ulikheter innad i Søndre Nordstrand.

1.5.1 Møtesteder på Søndre Nordstrand

I undersøkelsen om møtesteder i Bydel Søndre Nordstrand som ble gjennomført i 2010 avdekket det et stort mangfold av formelle og uformelle møtesteder som finnes i bydelen (Guttu og Schmidt 2010). Undersøkelsen har først og fremst fokus på de fysiske møtestedene og hvordan disse brukes, hvordan disse kan utnyttes bedre og hva som mangler. I konklusjonen diskuteres en rekke dilemmaer som også er relevante for denne studien: møtesteder for bestemte grupper eller for alle, drift av eksisterende møtesteder eller etablering av nye, små eller store tiltak, kortsiktige eller lange.

I denne undersøkelsen tar vi disse perspektivene videre. Vi ser på i hvilken grad deltakelse og medvirkning knyttes til de eksisterende møtestedene og / eller om det skapes nye, hvordan og i hvilken grad de eksisterende møtestedene brukes på en annen eller ny måte gjennom deltakelse og medvirkning, og hvordan nye tiltak ivaretar disse dilemmaene som den forrige studien peker på.

1.6 Perspektiver på medvirkning og deltakelse

Medvirkning rommer et mangfold av nyanser. Det handler om alt fra formelle demokratiske prosesser der folk har innflytelse på politiske beslutninger eller på planprosesser, til det å være med å bestemme aktiviteter i små lokale foreninger. Medvirkning og deltakelse brukes ofte som synonyme begreper. I teorier om medvirkningsprosesser nyanseres medvirkning etter hvilken grad av medbestemmelse de berørte parter har.

For å få frem ulike former for medvirkning og deltakelse i bydelen tar undersøkelsen utgangspunkt i et analytisk rammeverk som favner et bredere spekter enn bare graden av medbestemmelse. I en studie av medvirkningsprosesser i Groruddalen anvendes det fem dimensjoner som er sentrale i en medvirkningsprosess: deltakelse, informasjon, konsultasjon, myndiggjøring og mobilisering (Renå og Stenstadvold 2010).

Relatert til vår undersøkelse vil disse begrepene ha følgende relevans: *Informasjon* er en viktig forutsetning for demokratisk deltakelse. Informasjon kan favne alt fra kun det som er lovpålagt fra bydelen til det å skaffe til veie opplysninger og den informasjon som berørte parter ønsker. Med *konsultasjon* menes i hvilke grad og på hvilken måte de aktuelle personene / tiltakene oppsøkes eller kontaktes for at opplysninger om prosjektet blir mest mulig dekkende. Dette handler om å få andre aktørers erfaringer, behov og forslag og som gir bedre kunnskapsgrunnlag for fagfolk og politikere. Det er også av betydning om dette skjer tidlig i prosessen, og om de involverte er med videre i prosessen. *Deltakelse* er viktig å nyansere. Deltakelse omfatter alt fra å være på møter der enkeltindivider er passive høringsinstanser (begrenset deltakelse), det kan være at et bestemt antall personer i en organisasjon har definerte roller og representerer flere, eller det kan bety å være aktivt med å utforme og gjennomføre. Med

myndiggjøring handler det om etter hvert å etablere selvdrevne aktiviteter, dvs der bydelen eller profesjonell prosjektledelse overlater drift og ansvar til beboere eller foreninger slik at de får et eierforhold til tiltaket, og at medvirkende i praksis har beslutningsrett. *Mobilisering* handler om å skape engasjement, og å utløse aktiviteter for et felles formål. Mobilisering kan måles i hvilken grad man lykkes å få med seg beboere og grupper eller hvor mange i målgruppen som mobiliseres. Til sammen danner disse dimensjonene medvirkning.

En annen studie om medvirkning går nærmere inn på hva som skal til for å *mobilisere* beboere til medvirkning (Husbanken 2010). Å arbeide med medvirkningsprosesser forutsetter strategier og metoder, og innebærer at man avstår fra makt og dermed en del av kontrollen. Arbeidet handler følgelig om tillit. For å få med folk legges det også vekt på å involvere alle i planer og prosesser gjennom systematisk, regelmessig informasjon. En enkel definisjon formuleres som:

Beboermedvirkning skal aktivere de menneskelige og materielle ressursene. Utgangspunktet er at disse alltid finnes. Ofte er de latente og kanskje til og med usynlige, men de ligger og gror som frø i jorda. Vårt oppdrag blir å skape de forutsetninger som kreves for at ressursene skal kunne utvikles (Husbanken 2010, s. 5).

Hva er det som lokker folk til medvirkning? To grunnleggende motivasjoner spiller inn for engasjement: enten trussel eller muligheter. Trussel henspiller på endringer i miljøet eller i hverdagslivet som påføres utenfra og som oppleves som negativt av de som berøres. Dette kan dreie seg om nedleggelse av et fritidstilbud eller et annet gode i nærmiljøet, eller det kan være fysiske endringer der man bor som oppleves om en forringelse av livskvaliteten. På samme måte vil opplevelsen av å se at det nytter å engasjere seg være en drivkraft, der håpet om at noe bra kan utvikles eller etableres motiverer. Deltakelse og medvirkning henspiller på aktiviteter og engasjement som komme flere til gode eller som på ulike måter dreier seg om kollektive goder eller et lokalt fellesskap. Dette vil være et grunnleggende perspektiv i vår analyse, særlig fordi tillit til, og tilhørighet til, et fellesskap kan være en forutsetning for deltakelse.

1.6.1 Betydningen av formelle og uformelle nettverk

En annen distinksjon som er relevant å nyansere til tema om medvirkning og deltakelse, er betydningen av nettverk. Her er begrepet sosial kapital sentralt. Begrepet er hentet fra statsviteren Robert Putnam og anvendes for å forstå hvilken betydning nettverk har for enkeltindividers kobling til samfunnslivet. Putnams hovedpoeng er at så lenge enkeltindivider deltar i formelle og/eller uformelle nettverk, bidrar dette til å øke den sosiale kapitalen både for enkeltindividet og for samfunnet. Begrepet brukes for å forklare sammenhengen mellom sosial og politisk integrasjon, og utvikles gjennom nettverk, gjensidig tillitskapende og normdannende aktiviteter (Ødegård 2010).

Gjennom sosial kapital-tilnærmingen løftes både det formelle foreningslivet og de mer uformelle nabonetteverkene fram som viktige relasjonelle ressurser for enkeltindividers muligheter. Begrepene ”bonding” og ”bridging” sosial kapital er her sentrale distinksjoner. *Bonding* eller sammenbindende kapital skapes i nettverk der medlemmene er like, det være seg alder, etnisk tilhørighet eller religion, og kjennetegnes ved sterke lojalitetsbånd. *Bridging* eller brobyggende sosial kapital dannes derimot i de nettverkene som er grenseoverskridende. De åpner for nye medlemmer og inngår i relasjoner med andre typer nettverk. Det er i disse relasjonene at det skapes gjensidig tillit og normdannende aktiviteter. De to kapitalformene er ikke gjensidig utelukkende, og det er de nettverkene som både virker sammenbindende og overskridende som har potensialer til å skape sosial kapital (Ødegård 2010, s.13).

2 Tilskuddsordningen fra Oslo Sør- satsingen

I dette kapitlet vil vi gjennomgå tilskuddsordningen fra bydelen som ble etablert som en del av Oslo Sør-satsingen i 2008, og som gir både enkeltpersoner og foreninger mulighet til å foreslå støtte til tiltak som fremmer livskvalitet og levekår blant befolkningen i bydelen.

Oversikten er hentet fra innspill fra 2011. Innstillingen ble foretatt fra Kultur- og oppvekstkomitéen og endelig avgjørelse i BU.

Det kan søkes om midler innen de fem innsatsområdene:

- Oppvekst
- Deltakelse og medvirkning
- Kvalifisering til – og deltakelse i arbeidslivet
- Kultur, bo- og nærmiljø
- Folkehelse.

I praksis går svært mange av tiltakene over flere av disse innsatsområdene, noe som også viser at *tiltak tjener flere formål*. For eksempel vil idrettsaktiviteter eller fysiske trimaktiviteter også tjene sosiale formål, bidra til økt deltakelse og bedre nærmiljø.

Vår gjennomgang er relativt overfladisk – vi har ikke gått inn i de enkelte søknadene – men den viser likevel et hoveddriss mht. *hvem og hva*. Hvem kommer tiltakene til gode (målgruppe) og hva slags formål/aktiviteter får tilskudd, både konkret og når det gjelder hva slags behov aktiviteten dekker eller hva slags funksjon(er) den har eller kan ha. Vi har også sett litt på hvem som søker eller står bak tiltaket.

Samlet innstilte Kultur- og oppvekstkomiteén på tilskudd på kr. 6.975.000, fordelt på kr. 5.433.000 i videreføring og kr. 1.542.000 i nye tiltak. I alt er fordelt dette seg på 40 ulike formål og tiltak, spennende fra kr. 25.000 til kr. 1.million. Det var 32 av søkerne som fikk avslag.

Det er altså en stor pott penger beboere, lag og foreninger, institusjoner og nettverk kan søke på, særlig tatt i betraktning at dette er midler som kommer i tillegg til de ordinære budsjetter og tildelinger. Denne fremgangsmåten kan ses som en *indirekte mulighet for sivilsamfunnets aktører til å påvirke hva satsingen skal inneholde*. Alle kan fremme forslag, og det holdes blant annet kurs i søknads-skriving. Men en god del av midlene går til tiltak som Bydelen selv eller offentlige myndigheter driver, som skole eller bibliotek. Målgruppene kan være de samme, for eksempel ungdom, mens tilbyder/utfører enten er offentlig eller privat. I en del tilfelle dreier det seg om samarbeid mellom Bydelen og beboere/organisasjoner.

2.1 Hva slags aktiviteter og formål, behov og funksjoner?

En kan velge ulike former for 'merkelapper' eller kategoriseringer for å gi et bilde av denne del av satsingen. Som tidligere nevnt hører flere av dem hjemme i mer enn ett av innsatsområdene og de kan på ulike måter bygge opp om hovedmålet om styrket integrering og inkludering, folkehelse og bomiljø.

Men det som er relativt klart er *satsingen på barn og unge*. Dette er en bydel der hele 1/3 av beboerne er under 20 år. Drøyt halvparten av tiltakene, 23 av 40, kommer barn og unge til gode. Økonomisk utgjør disse tiltakene nesten 2/3 av alt som brukes (63,4 %). I tillegg vil flere av de tiltakene som kommer hele lokalbefolkningen til gode selvsagt også være bra for barn og unge, fore eksempel spesielle bydelsarrangementer.

Innenfor denne store kategorien der målgruppen er barn og unge, finner vi for det første det som hører inn under (I) *kultur- og fritidsfeltet*, som aktivitetstilbud innen idrett, musikk, og media, svømmekurs, lederskole i frivillighet for ungdom, eller junior/fritidsklubb. For det andre er det tiltak rettet mot (II) *skole og*

utdanning, som leksehjelp, eller matte- og motivasjonskurs i regi av Drop-out-teamet. For det tredje er det tilskudd (III) til *sommertiltak* som rommer så vel arbeid som ferie; som tilrettelegging av sommerjobber og ”jobbsentral” for ungdom, sommeraktiviteter og turer for bydelens ungdom. Sommertiltak-kategorien får samlet kr. 1.360.000, med hovedtyngden på 1.mill.kr. til Enhet Fritid som driver arbeidet med å skaffe unge sommerjobb. Rundt 50 unge får sommerjobb og derved jobberfaring, og det er lange ventelister for å komme med her. Dette er den desidert største posten (om en ser bort fra administrasjon), og den har ligget svært høyt alle årene: 2007: 1 mill.kr./2008-2010: 850.000 kr. hvert av årene. Det støtter opp om særlig ett av hovedmålene i satsingen; ”Kvalifisering til – og deltakelse i arbeidslivet”. I følge årsrapportene er målet med prosjektet at ungdom skal få arbeidserfaring og noe å fylle CVn sin med. Det heter videre at det skal gi ungdom kompetanse og mestring slik at de kan konkurrere på et større arbeidsmarked senere. Ungdommene jobber mellom tre og fem uker av sommerferien i lokale firmaer, barnehager, borettslag, ressursentre og i klubber. Nytteverdien er ikke uvesentlig, for eksempel at det i 2008 ble gjort mye renovering og vedlikehold ved fritidsgården Søndre Ås gård. Prosjektet krever mye planlegging, tilrettelegging og administrasjon, og det er fra 2009 tilsatt egen prosjektleder. (Kilder: a) Oslo Sør-satsingen. Bydel Søndre Nordstrand. Aktiviteter 2008, og b) Aktivitetsrapport 2009 Oslo Sør-satsingen).

Et annet stort tiltak som ser ut til å dekke både kultur/fritid og skole, er på 700 000kr. til en stilling samt drift av aktiviteter ved Bjørnholt skole. Skolen beskrives som en åpen nærmiljøskole som skal gi tilbud i lokalmiljøet, særlig til ungdom på kveldstid og i helger. Der er det også kurs, ferieaktiviteter og annet.

Utover disse to store postene, som begge skal dekke en stilling, er det tre andre relativt store poster, hver på 240-250 000kr. Som alle har fått store summer tidligere år. Det ene er (også) Enhet fritid som har et etterskoletilbud på Mortensrud Aktivitetshus, med leksehjelp og skoleoppfølging, et tiltak som også når eldre ungdom. Det andre er til UngInfo til informasjonsvirksomhet rettet mot ungdom og egen kulturkalender for ungdom. Det tredje er Aktiv Ferie; som går til bydelens foreninger og organisasjoner til å arrangere aktiviteter i ferietiden. Det er også et relativt stort tilskudd til Ungdomsbølgen, som får 200 000 kr. til åpne tilbud på Bjørndal og Holmlia skole som skal være en forebyggende

læringsarena som skal bevisstgjøre og fremme deltakelse. Et annet tiltak som er verdt å nevne spesielt, er Ungdomsfondet; et lavterskeltilbud som skal gjøre det lett for ungdom selv å foreslå tiltak. Hver måned deles det ut 10 000 kr. fra dette fondet som årlig er på 100 000 kr. og forvaltes av Enhet Forebyggende/Salto i bydelen.

Når det gjelder tilskudd til tiltak som ikke er spesielt beregnet på bydelens barn og unge, går disse til flere typer behov eller funksjoner. *Arrangementer* er en type tiltak: som Bjørndalfestivalen (50'), Bydelsfestivalen (Vær stolt)(150'). *Sosiale og kulturelle møtesteder* kan sies å være en annen kategori, som ofte har bomiljø/nærmiljøtiltak som en integrert del av virksomheten. Her er frivillighetssentraler viktige arenaer: Stiftelsen Holmlia Nærmiljø/Frivillighetssentralen (100'), Holmlia Sportsklubb med åpent klubbhus (75'), Mortensrud Røde Kors aktivitetssenter (190'), Mental helse med brukerstyrt møtested (85'), Bjørndal Frivillighetssentral (100'), Søndre Nordstrand Innvandrerforening (paraplyorganisasjon) til grupper, møter, kurs, aktiviteter (150').

Ikke alle forslagene som kommer inn går gjennom. Det er vanskelig å finne noe mønster over de forslagene som ikke går gjennom (og det er det kanskje heller ikke). Det er ulike årsaker; det kan være fordi de ikke faller inn under prioriterte delmål eller forslaget ivaretas av andre eller av andre midler. Det kan også være at det kreves midler om drift som bydelen ikke har, det ikke er nok midler til å gjennomføre forslaget eller at tiltaket er ekstra ressurskrevende.

2.2 Hvordan gjøres satsingen kjent?

For å gjøre satsingen kjent blant målgruppene i bydelen brukes internett for å nå flest mulig. For det første sender bydelen ut elektronisk nyhetsbrev, "Nytt fra Oslo Sør-satsingen", til alle ansatte, organisasjoner, tiltak samt til andre som er interessert. 2011 er tredje året med nyhetsbrev og det er hittil gitt ut 9 nummer. Nyhetsbrevet har flere hensikter. Det handler både om å vise fram det som skjer i bydelen, informere om ulike aktiviteter, gjøre folk kjent med tilbudene og å invitere folk til å melde seg som frivillige til ulike aktiviteter. Ikke minst informeres det også om frister og økonomiske rammer i satsingen og andre støtteordninger. Det gis i

tillegg informasjon om hvordan man kan foreslå tiltak som trenger økonomisk støtte.

For det andre er det opprettet en *Facebookgruppe*. Her kan man følge med på hva som skjer, og her legges det ut nyheter og informasjon. Ungdom er en viktig målgruppe på Facebook og det er særlig fokus på å synliggjøre bydelens ungdom og de mange talentene som bydelen har.

2.3 Oppsummering

Denne summariske gjennomgangen viser for det første at barn og unge er klart prioritert, og det ser ut som det særlig er ungdom. For det andre er spredningen stor mht. formål, med et gjennomgående kjennetegn at det er flere behov eller funksjoner som dekkes i ett og samme tiltak selv om de kan ha en 'hovedmerkelapp'. Tiltakene tjener altså flere formål. Ellers står bydelen selv for ganske mange av tiltakene, særlig de større (noe som blant annet har sammenheng med at stillinger støttes av denne potten).

Som vist over fordeles midlene til en lang rekke tiltak som enten er unike eller som supplerer eksisterende tiltak og aktiviteter. Fra administrativt hold er det noen som er usikre på om det er riktig å "smøre" tilskuddene eller bevilgningene så mye utover. "*Jeg er usikker på hvor helhetlig dette blir. Spørsmålet er om vi skal satse på noe. Slik det er nå virker forslagene til tiltak og aktiviteter litt tilfeldig*". En spør seg hvordan de skal få i gang medvirkning og engasjement. På den ene siden fortelles det om stort engasjement, at "*folk er positive og kaster seg rundt og er engasjert. Sier "Dette fikser vi!, dette kan vi ordne". Folk strekker seg litt ekstra her*", sier en som har erfaring fra andre kommuner å sammenligne med. På den annen side spørres det om hvem det er som engasjerer seg. Her finnes det flere store beboerforeninger som er veldig aktive. De mest engasjerte i disse er ifølge våre informanter godt voksne og eldre, og med en overvekt av kvinner. Hvor er barnefamiliene og hvor er de unge? spørres det med tanke på hvem sine behov det er som kommer mest i fokus.

Når det gjelder engasjement i form av forslag som rettes til bruken av midlene i Oslo Sør-satsingen, så synes dette å være ganske stort

og framsatt av ulike grupper i og utenfor bydelsadministrasjonen. Det defineres som *forslag*, men skiller seg ikke nevneverdig fra det som kan betegnes som *søknad om midler*. Men det åpner altså for de mange forslagene, det genererer engasjement. Men en av informantene sier det er vanskeligere å se & måle resultater når midlene spres såpass utover: ” *det er en ulempe, det er mye småteri og småtiltak og det er mye detaljstyring fra politikerne*”. Resultatene blir mindre tydelige, sies det og at en kan spørre seg om dette egentlig er noen fordel. Snarere tvert imot.

Et dilemma som dukker opp i samtaler med de som mottar støtte, er robustheten i tiltakene som får midler når pengene er brukt opp. Særlig ungdom gir uttrykk for engstelse for hva som kan skje dersom og når satsingen er over. Dersom det ikke er rom for tilskudd i ordinære budsjetter kan tiltakene falle sammen. Dette er selvsagt en vanlig utfordring for alle såkalte satsinger eller ekstraordinære prosjekter, og stiller krav også til bydelens politikere om så vel prioriteringer som langsiktighet. Også private ildsjeler er avhengig av en viss forutsigbarhet. Samtidig er det en politisk oppgave å foreta avveininger mht. om fremtidige tilskudd og støtte med andre ressurser skal ”spres tynt” utover til mange små tiltak eller om det skal gis mye til færre og større tiltak. I dette ligger også å vurdere muligheten for paraplysamarbeid og synergieffekter.

Generelt er det også vårt inntrykk gjennom ulike type intervjuer at Oslo Sør satsingen glir over i eller sammen med det ordinære arbeidet som gjøres, enten det er av bydelens ansatte eller frivillige i sivilsamfunnet. Det henvises ikke mye til satsingen som sådan. En årsak kan jo være at det er så selvsagt som noe ”alle vet og er inneforstått med” at det er unødvendig å nevne det. Men det kan samtidig føre til at satsingen ikke får den plass eller oppmerksomhet den fortjener. Det at midlene fordeles i den grad og på den måten vi beskriver ovenfor kan forsterke dette; det blir mindre synlig.

3 Medvirkningsarenaer i Søndre Nordstrand

I denne delen presenteres et utvalg av medvirkningsarenaer i bydelen. Disse arenaene omfatter både tiltake som er initiert og som drives på frivillig basis av enkeltpersoner eller foreninger i bydelen og de tiltakene som er initiert av bydelen. Kapitlet vil hovedsakelig være en beskrivelse av tiltakene med vekt på hvordan tiltakene drives, hvem som er målgruppe og medlemmer, samt hvordan tiltakene har startet opp. I påfølgende kapittel diskuteres og drøftes nærmere bakenforliggende forutsetninger og barrierer for deltakelse og medvirkning basert på erfaringer og funn fra de tiltakene som er studert.

3.1 Mangfoldsutvalget

Ett av de tiltakene som er igangsatt for direkte og indirekte å skape engasjement, deltakelse og medvirkning, er opprettelsen av et eget Mangfoldsutvalg. Utvalget skal i følge mandatet jobbe med dialog, mobilisering, deltakelse og medvirkning:

- arbeide for å styrke minoritetsbefolkningens mulighet til medbestemmelse gjennom deltakelse i nærmiljøet, foreningslivet, politikk med mer
- arbeide for å skape dialog og bringe bydelens beboere nærmere hverandre
- være et rådgivende organ for politikere, administrasjon og andre interesserte i bydelen
- behandle saker som angår lokalbefolkningen, enten det er beboere, politiske og administrative organer i bydelen, eller utvalget selv som har tatt initiativet

- drive informasjonsvirksomhet og utadrettet virksomhet mot beboere for å nå målene
- arrangere minst to årlige, åpne samlinger der relevante tema tas opp

Det er også slik at de kan be om møte med lokale politikere og administrasjon i bydelen for å diskutere aktuelle saker.

Utvalget har nå fungert i 2 år, det er oppnevnt politisk av Bydelsutvalget og består av 9 medlemmer 8+ 3 vara) fordelt på kjønn, etniske og nasjonale grupper, boområder i bydelen og ut fra hva slags bakgrunn og fagfelt de har. Mangfoldsutvalget arbeider i tett relasjon mot andre nettverk og foreninger, ved både å støtte opp om saker og ved å bidra til mobilisering.

Nedenfor presenterer vi de viktigste sakene som utvalget har jobbet med eller har på dagsorden for det videre arbeidet. Et kjennetegn ved saksfeltet er at enkeltsakene tjener flere formål, og at en både må se på den egenverdi, effekt og bieffekt de har i forhold til de målene som ligger i utvalgets mandat. Når et arrangement eller tiltak øker dialog og bringer beboerne nærmere hverandre, kan dette samtidig ha den bieffekt at grunnlaget legges for mobilisering rundt områdeutviklende saker.

Barn og ungdoms oppvekstmiljø

Barn og ungdoms oppvekstmiljø er et viktig felt: ” *Vi har vært fokusert på barn og oppvekst i bydelen, spesielt når det gjelder idrett, helse og miljø*”. Utvalget er i jevnlig kontakt med idrettlagene og drøfter utfordringer rundt det sosiale miljøet og økt foreldre-engasjement. Også på dette feltet forteller de at det er en del misforståelser og at det derfor er viktig å anvende ulike kommunikasjonsmetoder, ikke bare skriftlige. De sier også at mange innvandrere ikke er vant med den norske formen for foreldre-engasjement, i frivillige lag og foreninger som i skole. De har også jobbet med å få foreldre til å gå natteravn. Å styrke innvandrerforeldres engasjement er av de sakene utvalget sier de vil jobbe aktivt med fremover.

Et annet tiltak som Mangfoldsutvalget samarbeider med er Familiesenteret, som de også låner møtelokaler av. På Familiesenteret er det gjennomført opplegg med foreldreveiledning og informasjon om medvirkning som utvalget støtter opp om.

Utvalget støtter også senteret i deres arbeid med å drive lavterskeltilbud ut mot minoriteter.

Utdanningsspørsmål er et viktig felt for utvalget, og de har bant annet jobbet med drop-out-problematikken sammen med Utdanningsetaten. Enkeltsaker har for eksempel vært at de inviterte ansatte fra Brannredningstjenesten for å få vite om hvordan ungdommer fra innvandremiljø kan søke og hva de gjør. De fremhever at Oslo Sør-satsingsmildene har vært veldig bra for å få etablert aktiviteter for barn og unge som svømming, fysisk trening, sommerskole og ferieaktiviteter, og er også opptatt av at

Bydelen og organisasjoner skaffer sommerjobb til ungdom. Søndre Nordstrand Innvandrerforening arbeider blant annet med å skaffe ungdom sommerjobb.

Folkehelse generelt og kvinnehelse spesielt

Ett av bydelens andre innsatsområder er folkehelse, som også Mangfoldsutvalget støtter opp om. De arrangerer eller støtter aktiviteter som trekker folk og er viktige sosiale møteplasser, og der fysisk helse og aktivitet er del av hele opplegget. Dette er eksempel på tiltak som tjener flere formål. På Familiesenteret er det arrangert livsstilskurs med fysioterapi og ernæringskunnskap. På Bjørndal er det en kvinnegruppe på helsestasjonen der det både gis informasjon om tema som kvinnehelse og der de har aktiviteter som svømming, aerobic, pilates og magedans.

Eldresaker og isolasjon

Eldres vilkår står også på dagsorden i utvalget. Det begynner å bli en del eldre innvandrere i bydelen, og mange av dem sitter mye hjemme. En del er svake i norsk og trenger å møte folk som de kan snakke med på eget morsmål. Eldresentre i nærmiljøene er imidlertid mangelvare, og utvalget påpeker at eldre kvier seg når de for eksempel må reise med 2 busser for å komme til senteret på Prinsdal. Hjemmeisolasjon er for øvrig et problem som utvalget vil jobbe med fremover: dette finner de blant en del kvinner som er dårlige i norsk, har liten utdanning, er ikke yrkesaktive, har mange barn og dårlig råd. De understreker hvor viktig det er for disse å ha møteplasser der de kan komme å snakke – og få informasjon – og at dette må typisk ha et lavterskel-preg.

Barnevernsinformasjon

Informasjon om barnevernet er et annet eksempel på et felt der tillit og kommunikasjon er påkrevd. Mangfoldsutvalget forteller at de hentet en fagperson utenfra og hadde åpent møte på Mortensrud skole i samarbeid med innvandrerforeningen, der også Familiesenteret deltok. ”*Jobbet med barnevernet om hvorfor det er så mange barnevernssaker i denne bydelen*”, sier de. Det fremheves at også dette dreier seg om kulturelle forskjeller fordi noen kommer fra en kultur med en annen oppdragelseskultur og andre oppfatninger om foreldrerollen og relasjonen barn-foreldre. Ikke desto mindre er det bekymringsfullt med antallet saker. For hver sak spres dessuten forestillinger om barnevernet seg, mange av dem negative, som når det er omsorgsoverdragelse. Som Mangfoldsutvalget påpeker: dette er vanskelig begge veier. De har drøftet dette tema grundig og sier at en del av sakene kunne vært løst om det fantes en meglingsinstans som kunne tre inn i ’første fase’ og funnet løsninger. En av dem sier at dette også kunne bidratt til å redusere det store budsjettet (og underskuddet). De har også tatt det opp med barnevernet. Fremdeles er saken på dagsorden og de prøver å finne ut av hvilken strategi de skal velge. Utvalget har som mål å være en drivkraft i dialogarbeidet med barnevernet, BU-leder og familiesenteret.

Ambulansesaken er et eksempel på en utfordring som dreier seg om kommunikasjon og tillit, samt betydningen av ikke bare å basere seg på skriftlig informasjon. ”*Jobbet med ambulansetjenesten etter saken i byen*”, sier de med henvisning til konflikten som hadde oppstått med en innvandrerfamilie vedr. kommunikasjon med tjenesten. I samarbeid med Ullevål sykehus skaffet Mangfoldsutvalget en ambulanse til Holmlia dagene. Der var det en tyrker som jobbet i ambulansetjenesten som fortalte om hva man skal si og informere om når det er nødvendig å tilkalle ambulanse. Hensikten var å bedre kommunikasjon og samspill med innvandrere, og at dette skulle ’gå begge veier’ ved at de også fortalte om sin forståelse. Samtidig ble det delt ut et ark med viktig informasjon. Dette var et vellykket tiltak som bygget ned skepsisen blant innvandrere; de fikk forståelig informasjon, kunne spørre og avklare misforståelser, samt se på utstyret i ambulansen.

Legetjenester er også gjenstand for utvalgets oppmerksomhet: det har vært en del situasjoner med kommunikasjonsproblemer og

misforståelser, noe som har negative konsekvenser for tillit til helsevesenet. Utvalget kontaktet bydelens overlege for å bidra til å oppklare misforståelser.

Sosiale arrangementer, opplevelser og samhold

Generelt er det viktig å gjøre Mangfoldsutvalget som et nytt organ kjent for beboere. De må kunne vise til resultater og vil fortsette å markedsføre utvalget. Gjennom aksjoner og enkelttiltak har de vært synlige i bydelen, også helt konkret på stand på kjøpesenter og på bydelsdager. Samtidig har de engasjert seg for arrangementer som kan bidra til at folk får gode opplevelser, blir bedre kjent og at en slik styrker samholdet i bydelen. Både trivselsfremmende tiltak og opplutning om symboltunge tilstelninger anser de som viktige. Eksempel på det første er lysvandring langs Ljabruelva fra Holmlia til Hvervenbukta sist høst, arrangert sammen med Oslo Sørsatsingen, med stor opplutning om vandring med opplevelser underveis i form av musikk, eventyr og tablåer. Eksempler på det siste er Mangfoldsutvalgets deltakelse i markering av 10-årsdagen for Benjaminsaken med et stort fakkelstog i Oslo, eller da utvalget stilte som støttegruppe for to beboere som deltok i den NRK-overførte debatten om papirløse som ble arrangert på Litteraturhuset i vinter. Begge arrangementene beskrives av utvalget som veldig fine opplevelser med stor symbolsk betydning.

Engasjement, mobilisering og valgdeltakelse

En av de klart vellykkede sakene som Mangfoldsutvalget har jobbet med er mobilisering for å øke innvandreres valgdeltakelse. Utvalget ble etablert våren 2009, og høsten samme år var det Stortingsvalg. Sammen med Rådet for innvandrersorganisasjoner jobbet de på flere plan med å spre informasjon og oppfordre til deltakelse: fra å snakke med folk i sine respektive nettverk og på arbeidsplassene, dele ut informasjon på kjøpesenter og på Bjørndaldagene og til slutt: en sms-aksjon på valgdagen med oppfordring om å bruke stemmeretten. Det nyttet: ”*Vi fikk til økt valgdeltakelse blant den flerkulturelle befolkningen*”. Utvalgsmedlemmene fremholder at denne aksjonen er ledd i det å styrke demokratiske prosesser i en videre forstand, og sier at de vil ”*Vise at ved deltakelse i samfunnet har man muligheten til å påvirke, endre etc.*”. Når det kommende høst er kommunevalg står det å engasjere og mobilisere befolkningen klart på dagsorden.

3.2 Åpen halvtime

Åpen halvtime er en *talerstol* som er tilgjengelig for alle innbyggerne i bydelen: i forkant av de ordinære møtene i Bydelsutvalget kan de bokstavelig talt gå på talerstolen og snakke om det som opptar dem. Det er en ordning der det er 'fritt fram' for alle; de møter opp og sier fra til BU-lederen som fordeler tiden mellom de som har meldt seg. Er det mange kan det i helt spesielle tilfelle utvides utover den halve timen. Politikerne lytter til det de har og si, men skal ikke svare eller gå i dialog med de som fremmer sine synspunkter på denne måten. Men i følge sekretæren for BU dreier innleggene seg ganske ofte om saker som står på sakskartet, og politikerne henviser ikke sjelden til det som ble sagt når saken kommer opp til behandling i det påfølgende møte.

Den kvelden vi var der ble Åpen halvtime benyttet av 4 aktører; 2 av dem var fra borettslag (ledere) og 2 fra funksjonshemmede. Sakene var av ulik karakter. Den ene borettslagslederen tok opp stråling fra master på taket av blokkene og fortalte om at folk ble syke. De blir nektet å si opp avtalene med Telenor og Direktoratet for nødsendere. Med seg hadde lederen en støttespiller som også kom til orde; en sentral aktør i den frivillige organisasjonen "Folkets strålevern". Den andre saken fra et borettslag gjaldt utbyggingsplanene for den såkalte IBM-skogen. Skogen er et viktig grøntområde og rekreasjonsareal for mange beboere og grupper på Holmlia, men står nå i fare for å bli bebyggt med et 55 000 m² næringsbygg. Men området ligger i nabokommunen Oppegård, og BU-politikerene ble oppfordret til å prøve å endre utbyggingsplanene gjennom kontakt og samarbeid med politikere i nabokommunen. En tredje sak ble fremlagt av en som jobber med bandet "Moonshine" med voksne psykisk utviklingshemmede, og på grunn av budsjettkutt sto de i fare for å få kuttet bevilging til en 16,9 % stilling som bandleder. Også disse hadde med seg støttespillere, bokstavelig talt: bandmedlemmer spilte opp med trekkspill til sang og dans for å demonstrere kvaliteten på bandet. Den siste saken dreide seg også om fysisk funksjonshemmede; lederen for brukerrådet for funksjonshemmede i bydelen tok opp flere saker i tråd med deres mandat om å komme med råd og innspill til politikerne. Det dreide seg om tilgjengelighet, skilting, informasjon, fartsdumper og bruken av den nedbyggingstruede skogen.

Et sentralt spørsmål er om innbyggerne generelt er klar over muligheten ved å bruke Åpen halvtime som en talerstol for sine saker. Erfaringene tyder på at de ikke er det. ”Men jeg skulle ønske beboerne visste mer om det”, sier sekretæren for BU og antyder dermed at ordningen er lite kjent og kunne vært mer benyttet og kanskje av et bredere spekter av innbyggere. Informasjon om Åpen halvtime gis gjennom lokalavisen og nettsiden, i tillegg til at noen sprer det i sine nettverk (som lederen for Oslo Sør-satsingen). Men forbedringspotensialet tilsier at en bør gå bredere ut og ikke minst benytte mange ulike muntlige informasjonskanaler. Særlig er dette viktig mot minoritetsbefolkningen, som er i majoritet i bydelen men i liten grad representert i Bydelsutvalget. De entydige erfaringene fra andre sammenhenger om at skriftlig informasjon må følges av muntlig og direkte informasjon, gjelder også i forhold til ordningen med Åpen talerstol. Nettopp det at det er en talerstol der innbyggerne muntlig kan fremføre sine saker skulle jo tilsi at det kan være en kanal eller metode som kunne egne seg som et alternativ til ”skriftligheten”. På den annen side er det en viss formalitet knyttet til selve fremføringen, og ikke alle vil beherske det å gå på en slik formell talerstol like bra.

3.3 Ungdoms deltakelses- og medvirkningskanaler

Ungdom og medvirkning er et sentralt tema i undersøkelsen. Her beskrives ulike former for medvirkning og deltakelse blant denne gruppen, både formaliserte representative organ som Ungdomsrådet (UR), mer dialogbaserte praksisformer som gir unge muligheter til å bli lyttet til og påvirke de lokale forholdene samt uformelle lavterskeltilbud.

Beskrivelse av Ungdomsrådet

Bydelen har et ungdomsråd som velges via skolenes elevråd og som skolevalg for å rekruttere representanter for ungdom mellom 13 og 18 år. Det velges to representanter + vara fra hver av de fire ungdomsskolene og en videregående. Samtidig er det slik at en del av representantene i perioden går over i videregående. To av representantene sitter også som medlemmer i det sentrale ungdomsrådet i Oslo. Ungdomsrådet har elleve faste medlemmer. De har vanligvis møter et par uker i forkant av hvert møte i Bydelsutvalget (BU), og i likhet med BU arrangerer de en Åpen

halvtime der andre unge, representanter fra fritidsklubber og frivillige organisasjoner kan fremme saker og synspunkter. Rådet er et høringsorgan for BU, men har samtidig muligheten til å fremme saker på eget initiativ eller uttale seg om andre saker. Til høsten skal Ungdomsrådet på nytt arrangere Ungdommens bydelsmøte etter mønster fra det sentrale Osloungdommens bystyremøte. Her samles en rekke ulike ungdommer over to dager og drøfter ulike forslag og der de ti som får størst oppslutning oversendes BU. Dessuten fordeler Ungdomsrådet midler til barne- og ungdoms-tiltak etter søknad. Siden Søndre Nordstrand er den bydelen med flest ungdommer får de mest midler fra sentralt hold til dette (Knutzson og Tjerbo 2009).

Erfaringer og vurderinger av Ungdomsråd

Ungdomsråd kan ha flere ulike roller, fra å være høringsinstans og talerør for unges interesser til å være premissleverandør og arrangør av kulturbegivenheter. I følge enhetslederen som har ungdom/fritid som ansvarsområde og er sekretær for UR, fungerer dette ungdomsrådet mest som *høringsinstans*, dvs. at de uttaler seg om saker som BU har til behandling. Som sekretær og voksen medhjelper plukker hun ofte ut saker som er relevante for de unge og bidrar med å forklare dem med egne ord. Ungdommene selv sier også at dette er viktig for at de bedre skal forstå sakene. Dette er i tråd med andres erfaringer som fremholder hvor viktig det er med en voksne person som ”oversetter” sakene for de unge (Fauske, Carlsson og Vestby 2008, Vestby 2009).

At UR mest fungerer som en høringsinstans er noe de selv har tatt opp fordi de ser at ”*de jo egentlig bare skal mene noe om noe som andre har ment noe om fra før*”. Etter at de sammen med sekretæren hadde deltatt på en UR-konferanse i Drammen var de blitt mer bevisste på at det finnes mange måter å fungere på som ungdomsråd. Ikke minst at de i større grad kan påvirke hvis de er litt mer aktive selv, undersøker og tar opp saker selv. UR-lederen forteller at de nå i større prøver å fremme saker selv overfor BU, som da de iverksatte en kampanje for en bussrute som var nedlagt og som de fikk tilbake. Selv holder de samtidig dette fram som et eksempel på at det er viktig å vise at det nytter å engasjere seg, at det faktisk skjer noe.

Ungdomsrådet har også vært *aktive på andre måter*, som i arrangementer som 10-årsmarkeringen av Benjamin-saken,

etableringen av Musikkbingen og i arbeid med såkalt omvendt rasisme der etnisk norske unge ble trakassert. Da dro UR ut på et par av ungdomsskolene og snakket med ungdom der. Rådet består for øvrig av ungdom med pakistansk, polsk, somalisk og norsk bakgrunn. De har også arrangert demonstrasjon i Oslo sentrum for å markere motstand mot incest og seksuell trakassering.

Ungdomsrådet har også delegert myndighet til selv å beslutte. De tar langt fra lett på dette ansvaret, og forteller at ”vi pleier å få mange søknader, og mange av dem søker om igjen til prosjekter de har i gang. *”Vi drøfter om dette er viktig for ungdommen: om det går til eller når flest mulig, eller om det bare er for gutter eller bare jenter.”* De er altså bevisste på at midlene skal komme flest mulig til gode og at det særlig er unges behov som bør være i fokus. *”Det er egentlig ikke mye uenighet...vi ser med en gang hva som er bra og hva som ikke er det”,* forteller de. Mens de for disse midlene har beslutningsmyndighet, så har de uttalerett når det gjelder fordelingen av andre midler. Men felles er at de i vurderingene bidrar med sin ungdomsspesifikke lokalkunnskap: *”Det som er så bra med disse søknadene er at en av oss alltid har kjennskap til det det søkes til”,* sier de og sikter til kunnskap om miljøet/området, folkene og behovene. De har poengtert fordelene ved at UR er sammensatt av ungdom fra forskjellige miljøer i bydelen og at de slik kan få tilgang til ulike nettverk. *”Vi har så mange ungdommer her og så vet aller hva som skjer og har mye kontakt med andre...Vi deler erfaringer. Vi har ikke ett, men flere områder i én bydel”,* sier de og forteller at de da kan dele kunnskap om alt sammen her og *”så blir det ikke så splitta, vi ser hele området”*.

Ungdommene i UR sier at medlemmene der er veldig åpne for hverandres forslag og det å se en sak eller søknad fra forskjellige vinkler. De har for øvrig laget sin egen Facebook-gruppe for rådets medlemmer der de diskuterer saker og tema: *”vi bruker den hele tida”*. Slik har de så vel uformelle nettverk og formelle møtediskusjoner.

Men ungdommene vi snakket med fra Ungdomsrådet tror egentlig det er få som vet om dem, og de er bevisste på å nå ut med informasjon om sin eksistens. De drar selv om med informasjon til skolene, har stands når det er bydelsarrangementer (som Bjørnholdtmessen), har fått Unginfo til å legge ut informasjon om UR-møtene og Åpen halvtime i Kulturkalenderen, og sprer informasjon via sosiale medier som Facebook og Twitter.

Tradisjonelle media som lokalavisen Nordstrands Blad sier de også er viktig for dem for å nå ut. De har erfart at avisen følger med på sakslista til UR (som er offentlig) og sender ofte en journalist til UR-møtene. Avisen kan dessuten formidle til andre unge informasjon om UR og skape blest om saker, som da det var snakk om å legge ned Åsbråten fritidsklubb.

Vi spør de unge i Ungdomsrådet hva som skal til for *at ungdom skal engasjere seg*, generelt i saker for miljøet og fellesskapet i dette lokalsamfunnet, eller spesielt gjennom UR's medvirkningsarenaer (både de formelle, som selve rådet, og de uformelle og halvformelle, som Åpen halvtime eller Ungdommens Bydelsutvalgsmøte). De unge peker på ulike faktorer, der noen kan fremme engasjement og deltakelse, mens andre kan være en barriere.

En trussel om nedleggelse av noe som er viktig for ungdommen kan utløse engasjement, for eksempel når fritidsklubben står i fare. Om ungdom engasjerer seg så er det viktig at de erfarer at de blir tatt seriøst, sier de, og fremhever at det fortsatt engasjement vil styrkes når de ser det har en hensikt. At voksne lytter til ungdom er bra, men ikke nok. På den annen side så sier de at en del unge tror at det bare er å komme med forslag og si hva de vil ha, og så forventer de at det skal realiseres. De synes det er viktig at ungdom får et realistisk bilde av hvordan saker må bygges opp fra grunnen av for at en skal få gjennomslag. Når det gjelder selve UR så tror de at det er viktig å spre informasjon om rådet og de medvirkningsmulighetene de rår over.

Dialogbaserte medvirkningspraksiser på andre arenaer

Mens Ungdomsråd og tilliggende praksiser med halvformelle og uformelle dialoger og arrangementer er én type medvirkningsarenaer, finnes det også andre og uformelle deltakelsesformer som er verdt å nevne i denne forbindelse. Særlig fordi de er innvevd som del av ordinære virksomheter og kontaktformer og derfor kan bli mer og mindre usynlig. ”*Det er gjennom samtaler her og nå at det kommer fram ønsker og behov fra ungdommen*”, sier enhetslederen med bred erfaring fra fritidsklubbvirksomhet. Hun forteller at de er veldig bevisste på å samle inn unges synspunkter og behov på denne måten, særlig ettersom de har prøvd klubbråd i fritidsklubber med variabelt utbytte. ”*Vi må ufarliggjøre det*”, sier hun videre, ”*vi må bruke de gruppene av ungdom vi har, som dansegrupper og grupper i musikkbingen, og involvere dem og bruke dem som formidlings-*

kanaler”. Hun sier også at de må forpliktes dersom deres forslag til tiltak og ordninger igangsettes, da må de stille opp og utfylle sin del av ’kontrakten’. Gjennomgående er det ifølge vår informant stort behov for voksenkontakt og det er viktig at det er faste voksne som etablerer kjennskap til og tillit blant de unge. Det er det i fritidsklubbene her, en arena som brukes mye av de unge og som de føler tilhørighet til.

Et stabilt personale fungerer som et godt og fast holdepunkt for mange unge. Denne posisjonen var viktig da det nylig skulle arrangeres et såkalt stormøte med ungdom som hadde kastet stein mot politibiler og barnevernsbiler på Holmlia og gjort andre kritikkverdige handlinger.

Møtet ble arrangert på en fritidsklubb, det vil si en arena der de involverte ungdommene i alderen 13-17 år var kjent og følte seg hjemme. 25 ungdommer kom. Det var barnevernstjenestens ungdomsteam (utekontakt) som inviterte og som hadde fått inn en person fra Malmø som jobbet med lignende problematikk og som kjørte en spesiell prosess som fungerte godt. I følge Salto-koordinatoren var hensikten med møtet todelt; dels reagere på adferden, dels *involvere de unge i konstruktive tankebaner rundt utvikling av bydelen*. For å få til dette var det først nødvendig å rydde en del misforståelser av veien, særlig rundt barnevernets og politiets oppgaver og virkemåter. Ansatte fra disse enhetene fortalte ungdommene om dette og ungdommene fortalte om sine opplevelser av politi og barnevern (*”De er alltid ute etter oss”*). De unge uttrykte at de ønsket mindre kontroll og mer tillit og respekt. De voksne redegjorde for intensjoner om å arbeide mot rus og hærverk, og om ønsket om dialog framover med de unge. Å finne fram til en fellesforståelse (*”hva vi kan være enige om”*) var sentralt. Både unge og voksne ønsket mer kontakt og mindre kontrollbasert samhandling. Dessuten mente begge parter at bydelen hadde et ufortjent dårlig rykte og at det lett ble generaliseringer når noen få gjorde hærverk og pøbel. Ungdommene ble invitert til å komme med forslag til hvordan de sammen kunne få til en bedre bydel, det vil si at også deres mening betyr noe i slikt lokalsamfunnsarbeid. Selv uttrykte de at de ønsket mer medbestemmelse og ansvar.

Det ble besluttet å etablere tre grupper: 1 aktivitetsgruppe, som også skulle få ansvar for å skaffe deltakere til såkalt gatemekling og for at turer ble hyggelige og rolige; 1 mediagruppe som skulle finne

fram til hva som kan profileres og vises fram som positive sider ved bydelen og invitere media til å formidle dette; 1 samtalegruppe der en skulle bearbeide og oppklare dårlige erfaringer med barnevernet og der en både kunne gjennomgå individuelle enkeltsaker og fellessaker som angår mange.

Det tverrfaglige teamet som evaluerte dette møtet med ungdommene konkluderte med at dette hadde vært veldig vellykket, men satte samtidig søkelyset på noen faremomenter. Ved å invitere unge som har begått hærverk inn i prososiale prosesser som resulterer i attraktive aktiviteter og tiltak (som igangsettes etter deres forslag og medbestemmelse) kan dette komme til å bli oppfattet som en form for belønning. Det ble blant annet sagt at for eksempel turer ikke måtte være så attraktive at det kunne invitere til nye hærverk av andre unge som ikke får anledning til å få del i dette godet. Eller av de unge som var involverte. Dessuten var det ifølge Salto-koordinatoren viktig å være klar over at det å jobbe tett opp mot ett bestemt sosialt miljø eller gruppering på denne måten kunne bidra til at gjengaktige tendenser ble forsterket gjennom sammensveisende aktiviteter. Slike betraktninger viser at det å involvere unge til konstruktiv medbestemmelse med utgangspunkt i problematferd kan tenkes å avstedkomme noen uintenderte negative (hypotetiske/mulige) bi-effekter. Det tverrfaglige teamet er altså bevisst balansegangen dette krever. For utenforstående synes det som de på grunnlag av sine mange og mangfoldige erfaringer ser inkludering av marginaliserte unge som en positiv og konstruktiv strategi med potensielle negative implikasjoner.

3.3.1 Aktiviteter for barn og ungdom

Tilbud til ungdom i bydelen har vært et gjennomgående tema i våre samtaler med forskjellige aktører. Et generelt inntrykk som kommer fram er at det er for få tilbud til ungdom, og særlig rammes dette enkelte grupper yngre ungdom med innvandrerbakgrunn. Det er først og fremst snakk om mangel på lavterskeltilbud, et tilbud for de som ikke har interesse av de tradisjonelle organisasjonene som idrettslag, korps eller speider. Gjennom Oslo Sør-midler har det imidlertid blitt mulig å imøtekomme noe av dette behovet, noe som følgende eksempler viser.

Golden talent

En arena for å styrke ungdoms motivasjon for å nå sine drømmer er utgangspunktet for tiltaket *Golden talent*. Golden talent startet opp i 2010, og tilbyr spennende aktiviteter og kurs bl.a. i lederopplæring for ungdom. Fokuset er særlig rettet mot ungdom som har lite nettverk, noe tilbudet kompenserer for gjennom å ha et apparat rundt de unge som trengs for å lykkes. Det legges særlig vekt på det å være god rollemodell i nærmiljøet og hva som skal til for å bli gode ledere og for å være engasjert.

Moonwalker danseskole

I Michael Jacksons ånd tok Jonathan, oppvokst på Holmlia, initiativ til å starte *Moonwalker danseskole og kulturarrangør*, et dansested og en danseskole da MJ døde. Han ønsket å gjøre noe for andre unge i området. Allerede ved oppstart viste det seg at dette var populært blant svært mange, og de fikk langt flere interesserte enn de kunne ta i mot. Pr 2011 står det over 500 unge på venteliste. Nå har de fått forespørsel om å starte opp tilsvarende i Bergen og Trondheim. Dansemiljøet er også et kulturmiljø, og om få uker arrangerer de en stor konsert med danseoppvisninger på Kolben kulturhus på Kolbotn, sammen med lokale aktører og politi der. I tillegg til selve dansen, er det et overgripende mål at minoritetsungdom skal føle seg stolte av sine kulturuttrykk og at slike aktiviteter og arrangementer bygger broer mellom folk som ellers er ulike.

Mediaverkstedet

Mediaverkstedet ved Søndre Holmlia aktivitetssenter er et annet aktivitetstilbud til ungdom. Men mens andre tilbud til ungdom handler om opplæring i ledelse og frivillighet, er mediaverkstedet et tilbud til ungdom som ønsker og trenger hjelp til å komme i gang med videre utdanning og valg av yrkesretning. Som navnet indikerer jobbes det innen media, hovedsakelig med film- og tv-produksjon. Verkstedet har knyttet til seg profesjonelle filmskapere som underviser ungdommen. Blant annet påtar mediaverkstedet seg å produsere informasjonsfilmer for foreninger og forbund med ungdom som målgruppe.

Fritidsskolen

Fritidsskolen er primært rettet mot barn i 5.-7.klassetrinn, og holder til på Mortensrud. Det gis tilbud om ulike aktiviteter i ferier: kultur, turer, idrett, svømmeopplæring og lignende, med overgripende målsettinger knyttet til opplevelser, mestring og kulturforståelse (fra språk til utstyr for turbruk). Antallet deltakere varierer mellom 15-20. Fritidsskolen drives av en to-språklig lærer med marokkansk bakgrunn, som til daglig jobber med språk på alle trinnene 1.-7.

Fritidsskolen dekker et stort behov. Mange av elevene ligger på et lavt nivå på skolen, og tanken er at ulike typer aktiviteter vil påvirke læring generelt. Elevene får ikke dette tilbudet hjemme, som en naturlig del av familienes fritidsliv.

Ungdomsfabrikken

Med bakgrunn i Agenda X og antirasistisk arbeid ble *Ungdomsfabrikken* startet for 4 år siden. Tiltaket er for ungdom fra hele byen, men har sitt utspring her på Holmlia. Det ble startet av ungdom. "*Vi startet fra ingenting og begynte med et møte, så vokste det*". Ungdomsfabrikken drives av ungdom og for ungdom for å igangsette aktiviteter for denne gruppen. Det beskrives nå som et møtested og aktivitetstilbud som veldig mange benytter seg av. Ungdomsfabrikken er for ungdom i alderen 13-26 år. Den overgripende målsettingen er i følge en av lederne "*å gjøre det bedre å være minoritetsungdom, løfte dem og gi dem selvtilit*". Også dette tiltaket rommer ferieturer (for eksempel har de hatt tur til Lofoten og til Göteborg). Ellers har de tilbud om ulike fritidstilbud (særlig for de som ikke har så mye å gjøre) og gjennomfører en del work-shops der de tar opp ulike temaer som ungdom er opptatt av.

Forebyggende arbeid og kulturell brobygging i nærmiljøet er målsettingen med *Ungdomsbølgen* som holder til på Bjørnholt skole på Mortensrud. Ungdomsbølgen er et lavterskeltilbud som startet som et prosjekt støttet av Barne- og Familiedepartementet i 1995, men fungerer nå som en frivillighetssentral som drives av og for ungdom. Tilbudet er en møteplass for alle som vil engasjere seg i frivillig virksomhet på tvers av kjønn, kultur, nasjonalitet og religion. Det er lagt vekt på at ungdommen selv definerer prosjekter og aktiviteter, og blir opplært til å bli ledere og å få ansvar. Tilbudene består blant annet av lederkurs og veiledning fra

de ansatte, og lederskole som gjennomføres sammen med bydelen. Erfaringene viser at mange får verdifull kunnskap og kompetanse de tar med seg videre. En annen viktig del av tilbudet i Ungdomsbølgen er at det legges stor vekt på å tilby fritidsaktiviteter for barn og unge i bydelen. For eksempel arrangeres hyttetur til fjells i vinterferier.

UngInfo

UngInfo er et informasjonssenter som holder til i Oslo sentrum, men som også går ut til enkelte bydeler for å nå ut til ungdom lokalt. I 2009 ble UngInfo etablert i bydelen, lokalisert på Bjørnholt og Mortensrud skole. Der har de en stand et par ganger i uka, åpent til kl 17. Et av tilbudene er ”forvirra-kurs”. Kursene er et tilbud til ungdom som skal over på videregående, og som har behov for hjelp til å velge veien videre. De bistår også med jobbsøking. I tillegg har de utarbeidet en kulturkalender for ungdom der alle aktuelle aktiviteter og tilbud i Søndre Nordstrand er koordinert.

Tiltaket viser seg å være populært og brukes mye av de unge. Dette viser at det er behov for et sted der ungdom kan få informasjon om viktige ting som angår egen livssituasjon, og at det er knyttet til nærmiljøet og er lett tilgjengelig. Samtidig er det viktig å nå ungdommen i tilknytning til skoledagen. Erfaringene viser at ungdommen ikke er særlig opptatt av kurs om utdanning og jobb på kveldstid, og det er derfor behov for flere kurs om slike temaer i skoletiden.

UngInfo samarbeider med bl.a. helsetjenesten om kosthold, trening og seksualitet, og med biblioteket der de har egen info-hylle. For at tiltaket skal kunne drives er det helt avhengige av frivillighet, dvs. at det tilrettelegges i klubber og foreninger for at de skal kunne reise rundt å informere ungdom om aktuelle temaer.

Drop-out-teamet

Bydelen har etablert et drop-out-team inngår som en viktig del av ungdomsarbeidet i bydelen og har mottatt støtte fra Oslo Sør-satsingen til prosjekter. I motsetning til de andre tilbudene som er presentert, inngår dette imidlertid i bydelens ordinære virksomhet med to stillinger, og er en del av en større kommunal satsing på skoleungdom som ikke fullfører skolegang. Målgruppen for arbeidet er ungdom mellom 15 og 20 år. Drop-ut-teamet hjelper

skolelei ungdom blant annet med å finne praksisplasser for en periode mens de samtidig bistår med å stake ut veien videre ut fra ungdommens drømmer og ønsker. Bydel Søndre Nordstrand er de eneste av bydelene som har to heltidsstillinger til dette. I løpet av de tre-fire årene som tilbudet har eksistert, har de vært i kontakt med ca 350 ungdom fra bydelen. Ungdommens behov varierer fra å få hjelp til å skrive jobbsøknad til tett oppfølging. På spørsmål om årsak til drop-out er det ingen entydige svar. Det er mange sammensatte forhold som både kan handle om hjemmesituasjonen, dårlig nettverk eller psykiatri. For noen ender det også med rus og kriminalitet. De siste årene har de blitt flere tyngre brukere. Problematikken kan også knyttes til skolesituasjonen. Dagens krav til skolene om å få opp karakternivået og til antall elever som fullfører, bidrar til å skape tapere, og disse elevene har blitt mer synlig etter at alle må fullføre videregående. Disse elevene presses til både å fullføre og bestå, og de opplever nederlag fremfor mestring.

I 2010 ble *Smart-start* etablert, et prosjekt som har fokus på å forebygge drop-out. Prosjektet utføres i tett samarbeid med ungdomsskolene i bydelen, og målet er å hjelpe og motivere ungdommen over i videregående skole. Fem ungdommer fra hver ungdomsskole, som er i en sårbar situasjon, følges tett opp gjennom møter mellom skole, foreldre og drop-out-teamet. De får bistand og oppfølging med praksisplass ved siden av skolen der teamet blant annet er med på jobbintervju og de hjelper dem med å komme inn i gode rutiner. Gulroten er at ungdommen garanteres betalt sommerjobb. Gjennom tett oppfølging blir teamet godt kjent med denne gruppen.

I hvilken grad har drop-out sammenheng med deltakelse i andre arenaer? Det er ingen klare svar på om ungdom som dropper ut av skolen også dropper ut av fritidstilbudene og aktivitetene som finnes der de bor eller i bydelen. Dette er avhengig av om drop-out skyldes at man er skolelei og vil drive med noe man mestrer og er motivert til, eller om det skyldes egen helse (psykiatri) eller rusmisbruk.

Men mange har ingen interesser, enten det skyldes at de ikke har funnet seg til rette, de opplever for tøffe krav eller kanskje det kan være økonomiske årsaker.

Jeg vet at mange familier synes det er for dyrt å betale medlemsavgiften til idrettslaget.

3.4 Aktiviteter etablert av og for innvandregrupper

Søndre Nordstrand innvandrerforening

Foreningen ble etablert på initiativ fra en familiefar med minoritetsbakgrunn som savnet en sosial møteplass i nærmiljøet på Mortensrud. Sammen med venner kom foreningen i stand, og etter hvert fikk de et eget hus som blant annet tilbyr kurs i norsk, engelsk, data og kosthold. I tillegg har de ukentlig egne radiosendinger. I 2010 mottok foreningen 100 000 kr til drift av huset. Innvandrerforeningen er en paraply over flere organisasjoner drevet av og for innvandrere. Det har blitt en møteplass for grupper på tvers av kulturer og bakgrunn, og er blitt særlig populært for kvinner. Alle som er involvert jobber der gratis.

Søndre Nordstrand Somaliske familieforening

Denne foreningen er slått sammen av to parallelle foreninger som begge jobbet særlig mot somaliske kvinner og deres barn. Også denne foreningen ble etablert på bakgrunn av en ildsjel, en unge somalisk mor som savnet et tilbud for både foreldre og barn på Bjørndal. Hun ønsket å skape større lokalt engasjement blant denne gruppen, og samtidig bidra til en bevisstgjøring om barnas skolegang og fritid. Fordi mange har dårlig råd er det lagt vekt på lavterskeltilbud. Denne foreningen legger også vekt på fysiske aktiviteter, og at kvinnene, sammen med barna, skal være mer aktive ute. Det er særlig svømmekursene som foreningen har satset på. De har fått til to jentegrupper og to damegrupper. I tillegg har de jentetreff, og leier gymsalen på Bjørndal lørdag ettermiddag som et lavterskeltilbud til både gutter og jenter. I feriene tilbyr de aktiviteter med dagsturer. Et mål er også at kvinnene som deltar skal være gode rollemodeller for sine medsøstre i nærmiljøet. De hjelper til med å skrive søknader til sommerjobber. I tillegg samarbeider de med bydelen og med Utdanningsetaten for å styrke påmeldingen til Oslo skolens sommerskole.

Bjørndal aktivitetshus

Huset er et resultat av beboerinitiativet kalt ”Bjørndal enda bedre”. Det startet med en enslig mor med innvandrerbakgrunn som

flyttet til bydelen for over ti år siden, uten nettverk. Hun tok initiativ til å bli kjent med andre i samme situasjon og dannet etter hvert et nettverk. *"Det var ikke vanskelig å bli kjent med andre foreldre i samme situasjon"*. Det tok ikke lang tid før nettverket vokste.

Aktivitetshuset er et lavterskeltilbud og møtested for kvinner og barn med innvandrerbakgrunn på Bjørndal. Fokuset er særlig lagt på helse og livsstil. Mange sliter med livsstilssykdommer, og et av målene er å få kunnskap om kropp og helse. Derfor er fysisk trening, og særlig svømming og vanngymnastikk, blant de viktigste aktivitetene. Det oppvarmede bassenget på Kantarellen bosenter benyttes til bading. I tillegg har de kurs om kosthold.

Ett av målene er også å få kvinnene til å bruke naturen i nærmiljøet til fysisk aktivitet og for å bli kjent i områdene rundt. *"Det er viktig at kvinnene får vite hva barna gjør når de er på turer med skolen"*. Derfor er de mye på tur, gjerne kombinert med matauk. *"Første gang vi var på fisketur var det veldig spennende. Mange trodde at det bare var en manning"*. Opplæring i å bruke gode matsopper hører også med.

Det er et populært tiltak og det anslås at rundt 100 kvinner fra mer enn 20 nasjonale bakgrunner er med. Aktivitetshuset holder til i Bjørndal Grendehus, sammen med Bjørndal Frivillighetssentral. Stedet tilbyr aktiviteter for kvinner og barn som ikke har tilgang på tilsvarende aktiviteter eller møteplasser i nærmiljøet.

3.5 Møtesteder for alle

Bjørndal Idrettsforening

Foreningen fungerer som en viktig møteplass i delbydelen. Foreningen jobber med å legge til rette for de som ikke har de "norske" skiferdighetene inne, og låner ut ski til de som ikke har dette selv. Skiene kan brukes både til hopp og langrenn. Hoppbakken er helårs med plastdekke og har nå fått nye lys. Frivillige foreldre holder bakken åpent på ettermiddagene og driver en liten kiosk. Idrettsforeningen er også medarrangør av *Bjørndalfestivalen*. Festivalen startet opp i 2008 og arrangeres en gang i året (de tre siste årene med midler fra Oslo Sør-satsingen). Det er først og fremst et lokalt arrangement for beboerne på Bjørndal. Festivalen arrangeres i og rundt Bjørnholthallen, med turneringer i fotball og andre idrettsgrener, underholdning, musikk og mat fra mange land. Festivalen besøkes både av ungdom og voksne på

tvers av miljøer. *”Idretten er veldig avhengige av frivillighet, både fra trenere og foreldregrupper. Vi har ca 150 tillitsvalgte foreldre som stiller opp, men vi trenger likevel flere”*. Dette hjertesukket beskriver virkeligheten for flere av idrettsklubbene. Utfordringen er å holde på de som melder seg til frivillig innsats, fordi dette er avhengig av barnas interesse. Når barna ikke vil mer og melder seg ut følger også foreldrene med. Idrettsforeningen investerer i å lære opp frivillige, og holder kurs og opplæring både for foreldre og trenere. En ny metode som prøves ut er rekruttering av eldre aktive ungdom til håndballskolen, der alle sendes på dommerkurs.

Holmlia sportsklubb

Sportsklubben jobber for en inkluderende møteplass på tvers av religioner, og er først og fremst rettet mot ungdom. Men foreldre ønskes også inn. Klubben har lyktes i å samles alt fra kirkegjengere til innvandrerforeninger.

Klubben jobber også aktivt ut mot det flerkulturelle miljøet, bl.a. med å få med flere ut på ski. Klubbhuset holder åpent på kveldstid med salg av et utvalg kioskvarer, og er en kjærkommen og populær møteplass der man for eksempel kan se fotballkamper på storskjerm. Sportsklubben driver også Utlånsentralen som er åpnet med midler fra Oslo Sør-satsingen. Her er det et rikt utvalg av vinterutstyr til gratis utlån for innbyggerne.

Vær stolt festivalen

Festivalen er en årlig, bydelsomfattende festival som arrangeres over to dager på forsommeren ved Lusetjern på Holmlia. Holmlia sportsklubb er initiativtaker og hovedarrangør, i samarbeid med en rekke andre samarbeidspartnere både lokalt og kommunalt. Festivalen knytter sammen mennesker med forskjellig kulturell og etnisk bakgrunn, både i forberedelsene, under festivalen og i ettertid. I rapporteringen fra 2009 ble det anslått 15 000 besøkende og 200 frivillige. Festivalen omfatter alt fra mat fra ulike land, konserter innen mange genre og forskjellige typer opptredener.

Vær stolt arbeider for å styrke ungdommens selvbilde og selvtillit, og for å fremme integrering og forståelse. Barn og unge skal selv være med på å forme det lokale ungdomsarbeidet, og gjennom dette bidrar man til økt trygghet. Samtidig jobbes det aktivt med å få med foreldrene. *”Det er viktig at foreldrene følger opp.”* Holmlia sportsklubb brukte penger fra Oslo Sør-satsingen til å engasjere

foreldrene i festivalarbeid. Festivalen er også et av de få tiltakene som går på tvers av de fire delbydelene, og dette har vært et av målene med festivalen. *"Vi er altfor opphengt i at vi har lokal tilknytning, vi må ha noen felles arenaer, noe felles som vi kan ha sammen i bydelen."* Det understrekes at dette er viktig i forhold til media og bydelens omdømme, for boligpriser etc.

Det er mye som må være plass når en så stor festival arrangeres. En kritisk faktor er koordinering med andre arrangementer. Det er mange foreninger og lag som er involvert i bydelen, og det er derfor særlig viktig å koordinere arrangementer som har en bred målgruppe. I 2011 viste det seg at arrangøren av vær-stol festivalen tilfeldigvis, men for sent, fikk vite om et konkurrerende arrangement samme helg.

Biblioteket på Holmlia

Biblioteket har en viktig funksjon som møtested og går for å være "Limet i lokalmiljøet" på Holmlia. Filialen ligger sentralt tilknyttet senteret, og er lett å stikke innom på vei til eller fra butikken, togstasjonen eller bussholdeplassen. Antall besøkende bekrefter dette bildet. Det siste året har biblioteket hatt en økning på 10-12 prosent av beboere som besøker biblioteket og omfanget av utlån har også gått opp. Det ble registrert mellom 140 og 150 000 besøk til biblioteket i 2010.

Biblioteket tilbyr mye mer enn å låne ut bøker og et sted å surfe på nettet. I skoleferiene tilbyr de *aktiviteter for barn* som ikke reiser bort. Det kan være spillturneringer, grand-prix konkurranser etc. Det informeres om tilbudet gjennom blant annet leksehjelpen slik at flest mulig barn får vite om det. Det melder seg på 15-20 barn hver gang, og tilbudet er gratis. For barn og unge arrangerer biblioteket også *halloweenfester* og markerer *valentines day*.

Forfatterprosjekt arrangeres for den voksne del av befolkningen, der forfattere inviteres inn for å lese tekster fra eget forfatterskap eller fra norske klassikere. I fjor var det mange som kom for å høre Karsten Alnæs lese fra Bjørnstjerne Bjørnson, mens færre fant veien for å høre på Frid Ingulstad. Arrangementet markedsføres gjennom de tradisjonelle kanalene som lokalavisen og plakater. Et annet prosjekt kalles *God bok for voksne* der biblioteket reiser rundt for å presentere litteratur i tilknytning til voksenopplæringen. Da har de med seg en bunke bøker som de snakker. Tilbudet ligner den kulturelle skolesekken.

Som en del av ønske om å utvide tilbudet til lokalbefolkningen ble det søkt midler fra Oslo Sør-satsingen i 2009. Pengene ble brukt til å etablere et studierom som eldre skoleelever og studenter kan benytte gratis (målgruppen er 16-24 år). Idéen kom opprinnelig fra bydelen etter direkte forespørsel fra en ung student som bruker ofte bruker biblioteket. Med økonomisk støtte fra Oslo Sør-satsingen satte biblioteket i stand et egnet rom der studentene kan sitte i fred. Studierommet er utstyrt med to nye datamaskiner med ekstra programvare og fargeprintere, og som egner seg særlig for presentasjoner og oppgaver som skal leveres. Dette er noe mange ikke har hjemme. I tillegg er det uttak for medbrakt laptop. Det er to arbeidsplasser tilgjengelig (det er plass til fire samtidig), og studentene skriver seg inn i en kalender for å booke rommet. Det viser seg at dette tilbudet dekker et stort behov i miljøet. Fordi mange for eksempel bor hjemme med flere små søsken og det kan være vanskelig å få ro, er dette et populært tilbud når det nærmer eksamenstid eller innlevering av oppgaver. Da de startet opp var det ikke alle som hadde med seg egen pc, nå er det flere som har dette.

Biblioteket har flere samarbeidspartnere i tillegg til bydelen, blant annet OXLO (Oslo Extra Large – en by for alle) og Treffpunkt Holmlia (sistnevnte er omtalt nærmere under). Under OXLO-uken har biblioteket ansvar for de lokale arrangementene i bydelen, med barneteater, opplensing etc.

De viktigste brukerne av biblioteket er barna. De både leser og spiller playstation på biblioteket, men låner også bøker. For barna er det imidlertid først og fremst et sted å være. I tillegg er stedet også brukt av en del ungdom, men blant denne gruppen har det også vært utfordringer knyttet til bråk. I perioder har ungdomsgrupper benyttet biblioteket som varmestue og som har medført både slåsskamper og omsetning av rusmidler. Fordi enkelte episoder har skapt utrygghet er det nå alltid to-tre ansatte på vakt om ettermiddagen.

Biblioteket ser at andelen besøkende med innvandrerbakgrunn har økt, og det er store brukergrupper fra minoritetsbefolkningen som kommer innom på dagtid for å lese aviser, søke på nettet eller treffe andre. Det observeres at både jobbannonser og boligannonser benyttes flittig. En ny brukergruppe på biblioteket er særlig eldre menn med innvandrerbakgrunn. De kommer for å

lese aviser og slå av en prat. Hvorfor biblioteket har blitt populært som møtested også for denne gruppen er det ingen klare svar på, men det antydes at samarbeid med andre tilbud i bydelen som for eksempel voksenopplæringen åpner opp for bedre markedsføring av det som skjer i nærmiljøet. *Det påpekes at biblioteket har blitt mer synlig og kjent gjennom Oslo Sør-satingen.*

Hvem er det som ikke benytter biblioteket, hvem savnes som brukere? Det er særlig voksne yrkesaktive menn som glimrer med sitt fravær. De etnisk norske pensjonistene er heller ikke flinke til å benytte biblioteket, og det er få i denne aldersgruppen som er med i lesesirkelen. Biblioteket har forsøkt å få med pensjonistforeningen, men denne gruppe har andre konkurrerende arenaer som kan benyttes, som for eksempel kirken og frivillighets-sentralen. En annen utfordring som har dukket opp er at flere beboergrupper glimrer med sitt fravær når arrangementene foregår i kirken, men som ellers trekker fulle hus når de arrangeres andre steder. *"Der ser vi forskjell på de ulike nasjonalitetene."* For å få med seg flest mulig fortelles det også at *"de voksne kommer ikke av selv, vi må invitere dem helt konkret og ved direkte kontakt"*.

3.6 Nettverk på tvers

Tidligere i kapitlet har vi presentert Mangfoldsutvalget og Ungdomsrådet som to formelle og sentrale fora i bydelen. Det er imidlertid etablert flere nettverksfora i bydelen som har mindre formell karakter, og som har kommet i stand etter behov fra lokale grupper om mer samarbeid på tvers.

Treffpunkt Holmlia

Dette er et samarbeidsnettverk som ble etablert for rundt ti år siden. Nettverket er et eksempel på et spontant initiativ fra beboerne selv som har vokst med et stort antall frivillige. Det hele startet som en nabogruppe, med et par beboere som ønsket å gjøre noe for nabolaget og for å bli kjent med naboer på tvers av kulturell og etnisk bakgrunn. Etter hvert ble både Holmlia kirke og biblioteket med som sentrale medspillere i samarbeid med andre aktører.

En viktig målsetting er å skape felles sosiale møteplasser for alle. Tre ganger i året står nettverket for store arrangementer i nærmiljøet. Musikkarrangementet United går av stabelen nærmeste

lørdag rundt FN-dagen. United involverer rundt 250 lokale musikere fra bydelen og trekker til seg rundt 500 tilhørere. Kirken benyttes som konsertarena. I tillegg involveres Holmlia skole som har utstilling med elevarbeider og tekstopplesninger som elevene er med på. Festivalen engasjerer mange frivillige.

Verdens poesidag er et annet arrangement. Det avholdes hvert år på Unescos dag mot rasediskriminering 21. mars. Enten det dreier seg om å lese tekster fra norske klassikere som oversettes til mange språk eller det handler om dikt og sanger fra hele verden, er målsettingen å nå ut til beboere på tvers av etnisk eller nasjonal opprinnelse. Treffpunkt Holmlia deltok også i *Lysvandring* i høstmørke der beboerne inviteres med på en vandring for å oppleve bydelens mange lyspunkter. Disse lyspunktene er organisasjoner og tiltak som kan ha danseoppvisninger, eventyrfortellinger eller minikonsserter langs en sti.

Nettverksforum

Forumet ble våren 2010 etablert som et nettverk i forbindelse med bydelens drop-out-team. I nettverket møtes foruten drop-out-teamet representanter fra skolene, leder for fritid i bydelen, bydelstiltakene (fra Søndre Ås gård og fra motorseneteret), Røde Kors, Holmlia Sportsklubb, Ungdomsbølgen, Utdanningsetaten og NAV. Det vurderes å også ta inn Frivillighetssnetralen, representanter fra pensjonistforeningen samt fra næringslivet (NHO). Det var prosjektleder for Oslo Sør-satsingen i bydelen som tok initiativ til nettverket. De siste årene er det satt i gang mange ulike tiltak og aktiviteter for ungdom, men det var lite samsnakk på tvers av tiltakene. Nettverket er ment å dekke et etterlenget behov for å snakke sammen om temaer knyttet til ungdommen i bydelen og deres utfordringer og behov. Fordi drop-out-teamet jobber med ungdom som trenger veivisere og støtte for å komme videre i et utdannings- eller jobbforløp, handler mye av samtalene rundt dette. Nettverket har ingen formell beslutning, men det utveksles erfaringer og luftes ideer. Skolene kan melde om behov som de ser at noen unge har, noen ønsker å få i stand samarbeid om tiltak og andre ønsker å vite mer for å kunne bidra til forebygging.

Erfaringene fra nettverket viser at mange har mye på hjertet og det er tydelig at det dekker et behov for denne typen fora. Det meldes at møtene kan ta en del lengre tid enn beregnet. En utfordring er at

det er uklare forventninger til hva nettverket skal være. Noen ønsker at det skjer noe etter at saker er diskutert, mens hensikten kun er å få en diskusjon og erfaringsutveksling. Andre synes enkelte temaer tar for mye plass og har andre ting på hjertet. Uansett oppleves dette som et positivt tiltak som vil være viktig å holde på.

Lokalforum

Dette er et åpent forum i bydelen som inviterer til møter to ganger hvert semester, og er et tiltak under Oslo Sør-satsingen. Lokalforum er for engasjerte beboere og frivillige organisasjoner, og hensikten med forumet er å styrke nettverk og deltakelse i bydelen, gjøre de ulike tiltakene kjent med hverandre og styrke kunnskapen om organisasjonene. Her diskuteres saker som folk er opptatt av, det gis informasjon og det utveksles ideer. Det er særlig saker som omhandler søknader om økonomiske støtte til tiltak, nettverksbygging og bygging av lokal kompetanse. Medhjelperne er blant annet Batteriet (avdeling i Kirkens Bymisjon), Ungdomsbølgen, kaospiloter i tillegg til andre aktører.

Lysvandring

Lysvandringen på Holmlia er et tiltak der Bydelens virksomheter og lokal krefter går sammen om et arrangement under OXLO uka i september (også omtalt ovenfor). Det jobbes på tvers for at tiltakene skal bli bedre kjent med hverandre og for at beboerne skal bli bedre kjent med tilbudene i bydelen.

Bydelens *Facebookgruppe* fungerer også som et viktig lavterskeltilbud og sosialt nettverk, åpent for alle (også omtalt i kapittel 2).

3.7 Konkurrerende foreningsliv og uutnyttede ressurser?

Søndre Nordstrand viser seg å ha et mangfoldig foreningsliv. Pr 2011 er det registrert ca 20 idrettsforeninger, 19 som driver med kor eller musikk og 11 innvandrerforeninger i tillegg til 30-40 religiøse foreninger, interesseforeninger og hobbyklubber. Flere foreninger og sosiale møtesteder har kommet til de siste årene slik denne undersøkelsen har vist. Det kan derfor diskuteres om det faktisk er behov for flere nye foreninger og møtesteder, eller om

det heller bør satses mer på rekruttering, drift og innhold i de foreningene som er etablert.

Fere informanter påpeker at det kan være en utfordring at antall foreninger stadig øker. *"Det vokser nå opp masse små foreninger rundt de store"*. For det første konkurrerer de om tilbudene og å få med seg barn og unge til sine klubber, og ikke minst i å få med seg frivillige som kan jobbe i klubbene. For det andre konkurrerer de om økonomisk midler. Flere foreninger har behov for flere ressurser. Selv om det er stort behov for tilbud til barn og unge i bydelen, og særlig tilbud til barn og ungdom med minoritetsbakgrunn, bør innsatsen med å inkludere denne gruppen samles, mener noen. *"Vi må bli flinkere til å få dem inkludert i det tilbudet som allerede eksisterer."* Sett i forhold til frivillighet og ildsjelene som brenner for sitt engasjement, kan det være fordeler av å utnytte ressursene som allerede er der men som sammen kan bli enda sterkere.

Tendensen til tiltak som først og fremst er for etniske grupper øker. Foreninger rettet mot bestemte etniske grupper kan virke motsatt av integrering. Det gir også utfordringer til et tettere og bedre samarbeid på tvers av foreningene, men det kan være bedre å samle ressursene på færre tiltak. Blant foreningslivet som vil dra nytte av å samles nevnes korps og kor.

På en annen side viser erfaringene at enkelte foreninger har forsøkt å slå seg sammen, men ikke alle får det til. En forening kan ha større makt og være større enn de andre, og det oppstår skjevhet i maktforhold. Her er det viktig å ha tydelige avtaler og kjørerregler, samt felles forventninger.

"Vi vet ikke om hverandre. Jeg ante ikke at det var så mange andre foreninger". Fra flere hold meldes at de forskjellige foreningene vet lite om andre lignende tiltak i bydelen, og at dette oppdages tilfeldig. Dette tyder på at det er få felles arenaer for å utveksle erfaringer og der man kan bygge på hverandres kunnskap. Dette kan blant annet skyldes strukturelle forhold i bydelen med fire delbydeler som er geografisk adskilt. *"Bjørndal er større enn Risor by. Det sier mye. Vi skal være i nærheten av der vi bor, mye skal være lokalt med små lavterskeltilbud. Mye må gjøres på tvers, det må lages noe som knytter oss sammen"*. Et viktig innspill er derfor å utvikle arenaer for erfaringsutveksling blant de foreningene og tiltakene som er etablert i bydelen, ikke minst for å få kunnskap om hverandres delbydeler.

3.8 Oppsummering

Som vist i denne delen representerer de gjennomgåtte tiltakene et mangfold av nettverk og tilbud. Nettverkene er noe ulikt initiert og organisert, og representerer både formelle fora initiert fra bydelen og spontane nettverk som har startet nedenfra på initiativ fra ildsjeler. Nettverkene er også med på å styrke ulike nivåer; både for organisasjoner og befolkningen generelt. Felles for disse nettverkene er for det første at de trekker med seg mange aktører, alt fra frivillige som påtar seg å stille opp på arrangementer til de som organiserer og setter gode ideer ut i livet. Holmlia sportsklubb med Vær Stolt festivalen og Bjørndal Idrettsforening med Bjørndalfestivalen er eksempler på dette. For det andre fyller nettverkene et viktig behov for å ha et felles ståsted og en plattform som bidrar til at man løfter i flokk som for eksempel Treffpunkt Holmlia medvirker til. For det tredje bidrar denne typen nettverk til kompetanseheving hos alle involverte, enten man har tidligere erfaring fra organisasjonslivet eller stiller med blanke ark. Økt kompetanse bidrar til videreføring og verdifull overføring av kunnskap.

De uformelle tiltakene bidrar i særlig grad til å styrke befolkningens kompetanse. Lavterskeltilbud til kvinner og barn med innvandrerbakgrunn er etablert av lokale ildsjeler og dekker et stort behov for sosialt nettverk, bidrar til økt mestring, styrker foreldrerollen og gir økt kunnskap om samfunnet. Funnene viser også at eldre ungdom medvirker i formingen av bydelen som et bra oppvekststed gjennom at de har fått støtte og hjelp til å etablere ulike barne- og ungdomstiltak, tilbud og arrangementer. Aktiviteter og tilbud blir fort kjent. Her spiller sosiale medier en sentral rolle. Gjennom mobiltelefoner og facebook spres nyheter raskt.

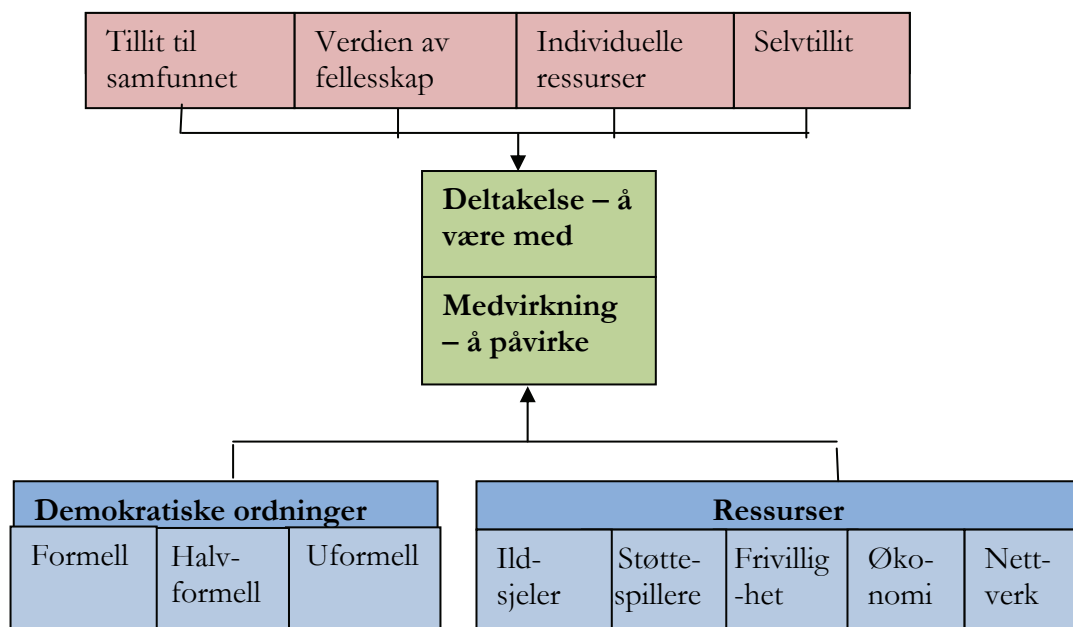
For barn og unge er det i stor grad lagt vekt på å etablere tilbud i skoleferier, i tillegg til fritidsaktiviteter i hverdagen. Felles for disse tiltakene som delvis er kommet i stand gjennom formelle kanaler, og delvis initiert av ungdom selv, er også at det utvikles viktige nettverk der flere blir kjent på tvers av delbydelene. Ungdommen møtes på felles arenaer. På den måten styrkes lokal tilhørighet i bydelen.

4 Forutsetninger for deltakelse og medvirkning

I denne delen drøfter vi nærmere hva som er forutsetninger for deltakelse og medvirkning, hva som hemmer og hva som fremmer, på bakgrunn av de ulike aktivitetene som er presentert i forrige kapittel.

4.1 Hva fremmer og hva hemmer deltakelse og medvirkning?

For å organisere vårt empiriske materiale, og få en bedre forståelse av hva som fremmer og hva som hemmer deltakelse og medvirkning, har vi utarbeidet en modell som utgangspunkt for drøftingen.

Bakenforliggende forutsetninger og barrierer.

Vår studie viser at for å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet og involvere flere i lokalsamfunnets utvikling, så er det ikke bare nødvendig med ressurser av ulikt slag eller å etablere metoder og demokratiske ordninger som gir flere muligheten til å medvirke i dette arbeidet. Sammenlignet med mange andre lokalsamfunn eller byer, er Søndre Nordstrand et relativt nyetablert lokalsamfunn, en nybygd bydel og en bydel som er svært flerkulturell med beboere med mange ulike bakgrunner og ulik botid og erfaringstid fra norske samfunnsforhold. Dette gir at det også er noen andre og mer bakenforliggende forutsetninger som må være tilstede for å lykkes med medvirkning og deltakelse, det vil si at dersom forutsetningene er tilstede vil de fungere som *drivere*, er de ikke eller i liten grad tilstede vil de fungere som *barrierer*. For det første må det skapes en viss forståelse for *betydningen og verdien av fellesskap* på tvers av ulikheter i befolkningen (etnisk bakgrunn, kjønn, alder, sosial status). Beboerne har ulike ståsteder og erfaringer fra andre land og samfunn, og det å være en demokratisk aktør er ikke en selvfølge for alle. For det andre er det grunnleggende at det skapes *tillit til samfunnet*, til de demokratiske prosessene og til fellesskapsarenaene i miljøet. Dette gjelder også tillit til samfunnsinstitusjoner som skole, barnevern, politi, helsevesen. For det tredje er det viktig å nyansere forskjellen mellom *stedsbaserte fellesskap og familiefellesskap*. Ikke alle har erfaringer med stedsbaserte fellesskap, det vil si opplevelsen av et ”vi her på Søndre Nordstrand” eller ”vi her på Mortensrud”. Bydelen tilbyr ulike erfaringsarenaer og muligheter for stedsbasert fellesskap, og disse bidrar til å styrke befolkningsgruppers deltakelse og medvirkning lokalt.

Ressurser av ulikt slag

Ulike ressurser er nødvendig for å nå målsettingene. Ressurser er både penger, som Oslo Sør satsingen, og mennesker som ut fra hver sine ståsteder jobber med forhold som positivt kan utvikle Søndre Nordstrand som et godt lokalsamfunn. Det er mange ildsjeler i bydelen, både ansatte og frivillige, og vi ser at de inngår i nettverk som dels er uformelle og dels er formaliserte samarbeidsorganer (som for eksempel nettverkene rundt Mangfoldsutvalget, som både går inn mot bydelen og ut mot befolkningen). Vi ser at det er viktig med ildsjeler og støttepersoner ansatt i bydelen som kjenner systemet innenfra. Disse kan også videreføre kunnskap og

erfaringer, og fungerer som brobyggere ut mot befolkningen. Ildsjelene i sivilsamfunnet som jobber på frivillig basis er en annen viktig og nødvendig ressurs for tilbud om aktiviteter og fellesskap, samt som bidragsytere til lokalsamfunnsutviklingen. De ulike ressursene: penger, ildsjeler, støttespillere, nettverk og kunnskap, kan være sårbare for utskiftninger og endringer.

Demokratiske ordninger

Demokratiske ordninger vil si både organer, metoder og praksisformer, må etableres for at medvirkning og deltakelse i lokalsamfunnsutvikling skal fungere. Vår studie belyser nødvendigheten av å ha både de representativt formelle ordningene, de halvformelle og de uformelle ordningene, og slik retter vi søkelyset på koblingen mellom representativt demokrati og deltakende demokrati. Ordningene når fram til ulike grupper av befolkningen, de supplerer hverandre og de involverer beboerne på forskjellig måte. De uformelle ordningene er nettverks- og dialogbaserte som kan ses som en form for lavterskeltilbud om deltakelse og medvirkning; som en del av muntlig kommunikasjon i vanlige virksomheter og andre prosjekter trekkes innbyggere med og involveres. Det vi betegner som halvformelle ordninger er praksisformer som i prinsipp er åpne for alle, er relativt enkle å benytte, men er satt inn i et formelt system (som åpen halvtime foran møtene i Bydelsutvalget eller Ungdomsrådet, eller som forslagene om bruk av midler i Oslo-Sør satsingen). De formelle ordningene er de representative og valgte organer med vedtatte mandater for beslutningsmyndighet, fordeling av midler, igangsetting av tiltak, formelle uttalelser etc. Dette er organer som Bydelsutvalget, Ungdomsrådet og Mangfoldsutvalget.

Denne modellen fremkommer som resultat av analysene vi har gjort av alle intervjuene. I dette kapitlet belyser vi nærmere disse analysene og drøfter hva som er viktige forutsetninger for deltakelse og medvirkning slik vi finner det i denne bydelen. Det innebærer at vi også peker på hva som positivt synes å fremme, eller motsatt hemme, dette og hva som kan være mulige veier å gå for at dette skal bli veletablerte og godt fungerende praksiser.

4.2 Bakenforliggende forutsetninger og barrierer

4.2.1 Selvtillit, mestring og samhold

Oslo Sør satsingens midler har barn og ungdom som den største og viktigste målgruppen. Intervjuer med informanter som er nøkkelpersoner i tiltak som har fått støtte, satte oss på sporet av selvtillit og mestring som en viktig bakenforliggende forutsetning. Ungdomsfabrikken, Fritidsskolen og Moonwalker Danseskole er eksempler på tre slike tiltak (tiltakene er beskrevet i kap.3), og lederne sier at midler fra Oslo Sør-satsingen har vært helt avgjørende for at de har kommet i gang. Dette er aktiviteter som er startet opp av mennesker som brenner for noe og som vil bruke dette engasjementet for et fellesskap. Tiltakene rommer fritidsaktiviteter som i seg selv vil ha en egenverdi fordi de byr deltakerne på opplevelser og trivsel, mestring og opplæring av ferdigheter. *”Det er behov for alt. Alle mulige aktiviteter?”*, sier lederen av Fritidsskolen. Samtidig er bevisstheten om at dette er noe mer klart tilstede: på forskjellige måter forteller de alle tre om beveggrunner som dreier seg om å gi barn og unge en følelse av verdighet gjennom mestring og fellesskap. *”De opplever ting, de lærer ting, de kommer seg ut. Du ser jo fornyelsen med en gang”*, forteller han videre. Ungdomsfabrikken har lignende erfaringer med sine tilbud mot ungdommer som ikke har så mye å gjøre og som ikke har så god selvtillit. *”Mange ungdom med min bakgrunn klarer ikke å være seg selv. Du klarer ikke å vise frem din egen identitet”*, sier en av initiativtakerne, som kom hit til landet fra Brunei for 5-6 år siden. *”Vi (på Ungdomsfabrikken) har klart å få ungdom sammen, og vise at du kan være deg selv og være stolt av den du er”*, sier han, og legger til at virksomheten i seg selv er noe å være stolt av: *”Ungdom selv driver dette. De kan være stolt av det de gjør og får til. Og da får de mer selvtillit”*.

Når de først har startet opp fungerer slike umiddelbare resultater som en form for sosial drivkraft for det videre arbeidet. De sier alle på hver sine måter at unge mennesker med minoritetsbakgrunn må få føle at de er verdt noe, og én måte er å være verdt noe og å ha betydning for hverandre. Det er en gjennomgående motivasjon vi finner her; at barn og unge med minoritetsbakgrunn trenger selvtillit og verdighetsfølelse, opparbeidet gjennom mestring og fellesskap. Samhold er et gjennomgående begrep som

de kretser sine beretninger rundt. Fra flere ulike ståsteder fortelles det om at det er et verdifullt samhold her i bydelen og innenfor de lokale områdene, selv om folk kan være svært forskjellige. Samhold kan fremme stedstilhørighet, siden denne i stor grad er basert på sosiale tilhørigheter, men det kan også ses som noe som kan fremme engasjement og deltakelse og slik være en bakenforliggende forklaring eller forutsetning. Samtidig er samhold med på å gi den enkelte, eller grupper av personer, trygghet. Det blir en sosial plattform å handle og agere ut fra.

Deltakelse og medvirkning kan ses i lys av begrepsparet makt og avmakt. Å oppleve ”utenforskap” som avmakt er relevant i denne studien. Hvis et menneske står utenfor sosiale fellesskap, enten det er i nærmiljøet, fritidsklubben, skolen, blant innvandrerkvinner eller i frivillige aktiviteter, vil det verken få muligheter til sosial deltakelse eller til å medvirke til å utvikle og forme noe for fellesskapet på stedet. Opplevelsen av samhold vil derfor kun være familie- og slektskapsbasert, og ikke stedsforankret. Engasjement, involvering og medvirkning som reduserer ”utenforskap” vil også kunne redusere avmaktsfølelse.

4.2.2 Trygghet og forståelse av samfunnet

Fra ulike ståsteder får vi innblikk i noen andre vesentlige bakenforliggende forutsetninger, nemlig det som dreier seg om tillit, eller mistillit, til storsamfunnet generelt og til offentlige instanser og institusjoner spesielt. Tillit handler også om trygghet; om en stoler på at for eksempel lokale myndigheter handler til beste for deg eller ikke. Om det enkelte individ, eller gruppe av individer, har tillit eller mistillit er i følge våre informanter avhengig av hva slags forståelse de har for norske fellesskapsinstitusjoner, demokratiske ordninger og offentlige velferdssystem. Verdien og betydningen av stedsbaserte fellesskap inngår også i dette, der de nære fellesskap i borettslaget eller bydelen er småsamfunn innenfor storsamfunnet. I tillegg ser vi hvordan det tenkes rundt det å styrke folks opplevelse av at det har en hensikt å delta og involvere seg i ulike typer fellesskap. Deltakelse og medvirkning forutsetter tillit, derfor er det viktig med bevissthet rundt hva som bygger opp tillit og bygger ned mistillit. Både i og utenfor bydelsadministrasjonen møtte vi en slik forståelse.

For å få til dette må virkemidlene og fremgangsmåtene treffe beboerne. Det er en gjennomgående erfaring fra flere felt at den muntlige kulturen og kommunikasjonsformen er viktig, ikke bare for å mobilisere og engasjere folk, men også for å forklare forhold ved det norske samfunnet som er fremmede eller kompliserte fordi de er annerledes for folk fra andre land og kulturer. Dette dreier seg om forhold vi beskrev nærmere i forrige kapittel, knyttet til skole, barnevern, helsetjenester, politi og sivilsamfunnets organisasjoner som idrettlivet, kulturlivet eller borettslagene. Det eksisterer en del misoppfatninger og misforståelser som avler mistillit. Mangfoldsutvalget (se kap. 3.1) fremhver hvor viktig det er å snakke sammen for å skape forståelse, at det er lettere å spørre om ting og oppklare misforståelser enn i en-veis-kommunikasjon eller dialog i skriftlig form. Tillitsskapende arbeid står høyt på deres dagsorden i tiden fremover: ”*Forbedre kommunikasjonen mellom etniske nordmenn og innvandrere. Når man snakker sammen, kan vi løse ganske mye*”, er det en som skriver. Dialog som arbeidsmåte og virkemiddel er i følge Mangfoldsutvalget helt sentralt fremover, på flere nivå og areaer: innvandrere imellom, mellom innvandrere og etniske nordmenn, mellom innvandrere og lokale offentlige myndighetsaktører, og mellom foreningslivet og foreldre. Dette utvalget tar utgangspunkt i kulturelle realiteter og forståelser og jobber ut fra det, for eksempel erkjennelsen av at mange her er vokst opp med en kultur som i stor grad baserer seg på muntlig kommunikasjon som foregår ansikt til ansikt. Dette betyr at den ’norske måten anno 2011’ med stor grad av skriftlig kommunikasjon og informasjon via brev og formelle nettbaserte kanaler ikke alltid når frem eller fungerer.

For noen dreier dette seg også om språkproblemer. Men kulturforklaringene synes å være vel så viktige, og de skaper avstand i stedet for tilnærming i en prosess som nettopp dreier seg om å få folk med, få dem inn i dialoger, skape forståelse og få dem til å stille opp og være delaktige. Mangfoldsutvalget satser på *et bredt spekter av kommunikasjonsformer* der det å snakke med folk alltid inngår. Medlemmene er aktivt oppsøkende: de går hjem til folk, de bruker alle sine personlige nettverk aktivt og bevisst, har stand der folk samles som på torg og handelsplasser og i anledninger der det er mye folk, som arrangementer og bydelsdager. De har med seg skriftlig informasjon og flyers også, som kombineres med personlig ansikt-til-ansikt kontakt. Eller sender ut sms’er til folk.

Den personlige kontakten betyr dessuten en god del for bevegelse folk til aktivitet og deltakelse; når noen snakker og i vid forstand inviterer deg med er det noe annet enn et skriv i postkassa. Slik bygges usynlige barrierer ned og tillit kan bygges opp, noe som er særdeles viktig i forbindelse med medvirkning og engasjement på og for et sted. Det kunne faktisk tenkes at også etniske nordmenn i større grad ville mobiliseres dersom de fikk noe som mer minnet om en personlig invitasjon framført av en som ringer på døra hjemme.

Blant befolkningen med minoritetsbakgrunn på Søndre Nordstrand finner vi også analfabetisme. Dette skyldes delvis at kommunikasjon og informasjon i opprinnelseslandet er basert på muntlig tradisjon, delvis fordi de ikke fikk skolegang i oppveksten. Dette gir store utfordringer når viktig informasjon skal formidles, enten det gjelder nytt fra bydelen, invitasjon til grillfest i nabolaget eller rekruttering av folk til foreningslivet. Somalisk kvinneforening bruker for eksempel muntlige kontakt- og kommunikasjonsformer. De ringer rundt til kvinnene for å snakke med dem direkte for å få dem med seg, og de passer på at alle får et lite ansvar hver som de kan ha uten for mye administrasjon. I følge leder av foreningen er direkte kontakt den beste og eneste måten å nå denne gruppen. Det er viktig å ikke bruke norsk administrativ kultur som for eksempel mye rapporteringsarbeid for de nye som blir med i somalisk kvinneforening, men heller ta utgangspunkt i det de kan fra før.

Også i idrettsmiljøet har de god erfaringer med direkte kontakt og oppfølging av den enkelte. For barn og unge med minoritetsbakgrunn kan det være høy terskel for å melde seg inn i idrettsforeninger som har en lang ”norsk” tradisjon. Ikke minst kan de være ”skummelt” å ta i bruk og gjøre seg kjent i de store idrettshallene og en kan lett føle seg utenfor. For å gjøre det enklere for barn og unge med minoritetsbakgrunn er det for eksempel i Bjørnholthallen opprettet foreldrekontakter som viser dem rundt og hjelper inn i miljøet. Informasjonen baseres også her på muntlig kommunikasjon. *”Her nytter det ikke med skriftlig informasjon”.*

Dette dreier seg også om å bygge tillit, i en del tilfelle om å bygge ned mistillit og skepsis, noe som i tillegg til å ha en verdi for å løse

de konkrete sakene også *indirekte* har betydning for områdeutviklingen.

4.2.3 Kulturelle og individuelle barrierer

Det er ikke alltid like enkelt å få med seg folk til å delta enten det handler om frivillig arbeid eller å være med på det som skjer, og det kan være flere grunner til man ikke blir med. Dette handler om både strukturelle og individuelle barrierer.

For det første kan det handle om sosiale relasjoner. Forskning viser at relasjoner mellom ulike etniske grupper og mangelfull integrasjon av minoritetsgrupper i seg selv kan utgjøre viktige barrierer (Figari m.fl. 2009). Ulike grupper av befolkningen kan ha forskjellig oppfatninger av for eksempel frivillighet, rekreasjon, fritid og friluftsliv, noe som er kjernen i de fleste aktiviteter og tiltak. Et begrep som anvendes i litteraturen er *kulturell motstand* (Figari m.fl. 2009). Det handler om at befolkningsgrupper velger bort deltakelse i det som anses om stereotype rekreasjonsformer blant andre deler av befolkningen. Det vil si at man bevisst velger bort spesielle aktiviteter for ikke å bli assosiert med andres kultur, normer og verdier, enten det dreier seg om for eksempel ”det typisk norske friluftslivet” eller organisert foreningsvirksomhet. Kulturell motstand kan også ha en motsatt form, der enkelte deltar i aktiviteter selv om de er i et særlig mindretall, nettopp for å gå på tvers av den generelle gruppens etablerte normer og verdier (Figari m.fl. 2009, s.16).

For det andre kan det handle om at noen grupper av aktører *monopoliserer*, det vil si at de usynlige barrierene oppleves som så store at man ikke finner seg til rette og at tiltaket forutsetter felles erfaringer og er ment for bestemte grupper. Dette kan for eksempel dreie seg om lokalsamfunnsprosjekter. Det kan også være at de lokale myndighetspersonene som er sentrale i prosjektet eller satsingen egentlig ikke ønsker for mye innblanding fra innbyggerne.

Av det som kan fremstå som den mest avgjørende individuelle barrieren for å delta er økonomi. Økonomisk evne er avgjørende enten det dreier seg om å ha råd til utstyr som kreves for å være med, eller medlemsavgifter i foreningene. I denne studien er det fra flere hold påpekt hvordan økonomi kan slå negativt ut særlig for barn og unge som ønsker å melde seg inn i ulike foreninger

men som hindres av familiens økonomiske situasjon. (Mange av lavterskeltilbudene i bydelen er etablert nettopp for å imøtekomme dette behovet.)

4.3 Ressurser

I arbeidet med å styrke deltakelse, engasjement og medvirkning vil det være noen ressurser som er vesentlige. Ressurser er både økonomiske og menneskelige; i Søndre Nordstrand er dette både penger, ildsjeler, støttespillere, lokalkunnskap og nettverk. Nedenfor beskriver vi dette nærmere.

Økonomiske ressurser. Økonomiske midler fra Oslo Sør satsingen og fra andre kommunale og statlige kilder er viktige. I kapittel 2 viste vi hvordan fordelingen av relativt store beløp (nesten 7 millioner kroner) kommer i tillegg til ordinære midler og muliggjør både nye tiltak og utvidelse av eksisterende. Særlig er det barn og unge som direkte eller indirekte nyter godt av disse midlene. Denne type økonomiske ressurser er som vi viser gunstige av flere grunner. Tiltak og aktiviteter som kan realiseres med slik økonomisk støtte har ikke bare en verdi i seg selv, - de har også verdi i kraft av at de kan bidra til å bygge opp om det vi ovenfor har beskrevet som bakenforliggende forutsetninger for deltakelse og medvirkning. Men mange spør seg hva som skjer den dagen slike ekstramidler ikke lenger finnes. Dessuten er det noen som er i tvil om det er et klokt valg å spre tilskuddene så bredt utover og om en ville sett større eller mer synlige resultater om færre, men større prosjekter ble prioritert

Ildsjeler og støttespillere. Når vi snakker med beboere som er initiativtakere og ildsjeler så er det flere av dem som fremhever at de trenger råd og praktisk hjelp for å posisjonere seg som formelle søkere til midler og for å håndtere oppstartprosessen. For ledere for ungdomstiltak, noen av dem eldre ungdommer (beskrevet i kapittel 3) er det tydelig at det var helt avgjørende at det var en person i bydelsadministrasjonen som veiledet dem og støttet opp om initiativene så vel praktisk som menneskelig. Attpåtil er dette en person med lang botid på Holmlia og med barn som de kjente fra før. Dette er hva vi tilsvarende finner i mindre bygdesamfunn der folk kjenner hverandre på kryss og tvers og der ”de på kommunchuset” (les: bydelsadministrasjonen) i mange tilfelle også er kjentfolk fra private sammenhenger. Ofte brenner de for samme

sak og tar dette med seg inn i de funksjonene som faller inn i kommunens samfunnsutviklerrolle, særlig når det gjelder stedsutvikling i forskjellige former. ”*En veldig spesiell person og ressursperson... hun er en usedvanlig drivkraft i nærmiljøet*”, sier en av informantene om denne personen i bydelsadministrasjonen, noe de andre tydelig slutter opp om. ”*Hun vet hva som skal gjøres*” og ”*Hun var en støttespiller. Var der i bakgrunnen*”, sier de og fremhever hvor viktig det er å ha en person du vet du alltid kan gå til. ”*Hun hjelper oss, og er med oss. Hun har bygget oss opp til å bli selvstendige*”, sier de, og ser tydeligvis viktigheten av at støtte ikke skal bli krykke, men hjelp til å stå på egen ben. De er også veldig klar over forankringen i Oslo Sør-satsingen og at støtten de har fått derfra har betydd mye, også for at de i økonomisk forstand kan ta skritt for å bli mer selvstendige, som for eksempel at Ungdomsfabrikken nå prøver å skaffe seg sponsorer. Også dette har noe med en gradvis opparbeidet selvtilit å gjøre.

Nettverk. I tillegg til å ha en slik støttende ressursperson i bydelsadministrasjonen så har det vært viktig å bruke, både de sosiale nettverkene med personlige kontakter og de sosiale mediene på internett, som understøtter de nettverkene som finnes. Slik sprer de informasjon og forankrer oppslutning om tilbudene og tiltakene. ”*Vi er avhengige av personer med et visst nettverk*”, sier en av dem. Ungdomsfabrikken ser tydelig hvordan dette tilbudet, som er geografisk lokalisert i byen, spres gjennom nettverkene til deltakerne. En annen type nettverk fikk vi beskrevet av ungdommer som er med i Ungdomsrådet. For det første la de vekt på at rådet var sammensatt med unge fra ulike geografiske og sosiale miljøer i bydelen og at disse bevisst brukte sine ulike nettverk til å spre informasjon, samle kunnskap og mobilisere til engasjement. For det andre brukte de sosiale medier som når vidt i miljøene

Som tidligere omtalt bringes begrepet ’samhold’ ofte på banen, og indirekte beskrives da nettverk av bånd som binder folk sammen på tvers av og på tross av andre ulikheter. Som ressurs – og informasjonskanal – er nettverk viktige. Frivillige lag og organisasjoner og frivillig organiserte aktiviteter bør også ses i et nettverksperspektiv. De står for et særdeles verdifullt arbeid i dette området, men det synes som det er liten eller tilfeldig kontakt dem imellom. Flere av dem sier at de vet lite om andre og at de egentlig mangler en felles arena eller et nettverk for å utveksle erfaringer og

lokal kunnskap. De mener også at det i visse tilfelle kan være aktuelt at de samordner aktiviteter eller samarbeider i en eller annen form. Siden det eksisterer visse skillelinjer i foreningslivet, ut fra etniske grupperinger og geografisk tilhørighet i området, kan det å bygge ut nettverk samtidig ha positive effekter når det gjelder å bygge ned skillelinjer. Nettverk bidrar også til å styrke den sosiale kapitalen. I kapittel 1 introduserte vi begrepene ”bonding” og ”bridging” som analytiske betegnelser for nettverk innen samme gruppe og nettverk på tvers. Enkeltindividets deltakelse i nettverk bidrar til å styrke den sosiale kapitalen både for individet og for samfunnet.

Kunnskap. En fjerde type ressurs er kunnskap, som direkte eller indirekte har betydning for deltakelse og medvirkning. På samme måte som ungdommene i Ungdomsrådet er bevisst hvor viktig det var med kunnskap om ulike miljøer og behov, understreker Mangfoldsutvalget betydningen av kunnskap som en ressurs. Utvalget er bevisst at de gjennom sin virksomhet; hva de gjør og hvordan de er synlig, sender signaler ut om at de både spiller mangfoldet og ivaretar det i praksis. Det betyr også å gå inn i problemer og utfordringer knyttet til kulturelle forskjeller og fordommer, misforståelser og kommunikasjons-vanskeligheter. For å gjøre dette må de ha kunnskap om slike forhold. En overordnet utfordring som de må forholde seg til er utflytting og gjennomstrømming; at personer med ressurser flytter ut. Da flytter samtidig viktig *kunnskap og erfaring* fra bydelen, sier de, og sikter til lokalkunnskap om forhold og folk i området, kunnskap om kulturelle særtrekk og interne forskjeller, og erfaringer med sosiale netten, arbeidsmetoder og prosesser. Dette vil være en ressurstapping som også har negative signaleffekter.

4.4 Demokratiske ordninger og metoder

Bydelen ønsker å få innsikt i hvordan ordninger og valgte metoder fungerer i forhold til målsettingene om å styrke deltakelse, engasjement og medvirkning for lokalsamfunnsutvikling. I forrige kapittel beskrev vi ulike medvirkningsformer- og arenaer som kan ses som demokratiske ordninger og praksiser som utfyller hverandre. Representativ demokratiske organer som Ungdomsråd og Mangfoldsutvalg suppleres av halvformelle praksiser som Åpen halvtime eller Ungdommens Bydelsmøte. Men vi har også rettet søkelyset mot vanlige virksomheter og andre prosjekter, der

beboere blir lyttet til og involvert i utforming av drift og tiltak, kan ses som uformelle og dialogbaserte praksiser som bidrar til å bygge demokrati og demokratiforståelse.

Her drøfter vi nærmere disse organene, ordningene og praksisformene i et demokratiperspektiv og viser hvorfor det er verdifullt nettopp å ha *alle* disse tilgjengelige.

4.4.1 Formelle demokratiske organ

Mens Bydelsutvalget er et politisk sammensatt organ basert på valgresultater blant innbyggerne, finnes det også andre formelle organ som har mandater som sikrer dem innflytelse og beslutningsmyndighet. Mangfoldsutvalget og Ungdomsrådet er to slike organ, som er formaliserte og i en viss grad representative, men ikke i klassisk politisk forstand. Mangfoldsutvalget er oppnevnt av Bydelsutvalget, men er ikke politisk sammensatt. Ungdomsrådet består av valgte representanter fra ungdomsskolene og en videregående, samt noen egenrekrutterte. Begge utvalgenes mandater er vedtatt av Bydelsutvalget, og begge fungerer som høringsinstanser for Bydelsutvalget. Samtidig kan de fremme egne saker og ta initiativ til aktiviteter og arrangementer på en annen måte enn det et politisk organ som Bydelsutvalget vil gjøre. Nedenfor ser vi litt nærmere på disse utvalgenes funksjoner.

Mangfoldsutvalget er et nytt organ (ca. 2 år) som forteller at de har måttet bruke en del tid og drøftinger på å finne ut av sin rollefunksjon og hvordan de skal arbeide ut fra sin posisjon. Denne posisjonen kan sies å ligge i skjæringspunktet mellom bydelen som offentlig myndighet (politisk og administrativt) på den ene siden og beboerne og sivilsamfunnets øvrige aktører på den andre siden. Utvalget har på et vis et bein i begge samfunnsfelt. Dette forsterkes ved at noen av enkelt-medlemmene samtidig har sin jobb i Bydelen, for eksempel i ledelsesfunksjoner i helsesektoren, eller på den annen side: ved at flere i mange år har vært aktive i skole- og fritidssammenheng som foreldre eller som engasjerte beboere. Utvalget utgjør en svært ressurssterk gruppe med lang botid og lang engasjementserfaring fra bydelen, det vil si at de samlet har mye lokalkunnskap- og kompetanse. De representerer også en bred kulturell kompetanse forankret i kjennskap til sine opprinnelsesland og konkret til innvandrere-

miljøer fra disse kulturene: de vi intervjuet kom fra Tyrkia, India, Somalia, Malaysia og Pakistan.

Mangfoldutvalgets formaliserte tilknytning til bydelen gjør at de har formelle kanaler og påvirkningsmuligheter overfor politikere og administrasjon som er større enn det vanlige beboere har. Utvalget skal for eksempel i følge mandatet være et rådgivende organ for politikere, administrasjon og andre interesserte i bydelen. De skal også selv behandle saker som angår lokalbefolkningen, enten det er beboere, politiske og administrative organer i bydelen, eller utvalget selv som har tatt initiativet. Det er også slik at de kan be om møte med lokale politikere og administrasjon i bydelen for å diskutere aktuelle saker. I tillegg til å arbeide med konkrete saker skal utvalget også drive informasjonsvirksomhet og utadrettet virksomhet mot beboere, inkludert at de skal jevnlig (minst to ganger årlig) arrangere åpne samlinger der relevante tema tas opp. Det er altså utformet en modell for samhandling og deltakelse som skal sikre dialog mellom offentlige aktører og aktører i sivilsamfunnet.

Utvalgets medlemmer har måttet bruke noe tid til å finne ut av sin rolle i praksis. En av medlemmene sier det slik: ”Vi er oppnevnt politisk og er rådgivende organ. I første omgang har vi satt oss inn i mandatet vårt, hva forventes av oss og hva er riktig strategi å belyse utfordringer og foreslå tiltak. Det har tatt lengre tid enn forventet”. Utvalget måtte avklare sin rolle og derved strategier å arbeide etter, samtidig som de skulle samle seg om konkrete saker. ”Tok noe tid før Mangfoldsutvalget fant riktig arbeidsmetoder. Hvilke saker/satsingsområder?” er det en annen som sier.

De opplever seg både som talerør for beboere og som et utvalg som får saker og utfordringer på dagsorden. Utfordrende saker blir belyst fra flere synsvinkler og utvalget forteller at de i mange saker har jobbet strategisk med å synliggjøre at det eksisterer ulike virkelighetsforståelser og misforståelser som lett fører til konflikter eller tilbaketrekninger. I forrige kapittel redegjorde vi for hvordan Mangfoldsutvalget har jobbet med å skape forståelse for norske samfunnsinstitusjoner blant innvandrere (som skole, helsevesen, politi, barnevern) og norske valgordninger (de bidro til å få opp valgdeltakelsen). Utvalget fungerer slik som en brobygger mellom ulike virkelighetsforståelser, samtidig som de er en dialogpartner

som formidler og igangsetter nødvendige initiativ og følger opp saker.

Medlemmene synes imidlertid ikke det har vært helt lett å komme i dialog med politikerne, på tross av hva mandatet sier om utvalgets funksjonsmåte. Dels kan det skyldes tidspress, men også det at bydelens politikere trenger tid til å finne *formen på samspillet* med det utvalget de selv har oppnevnt.

Ungdomsrådet er på samme måte som Mangfoldsutvalget (eller eldreråd og funksjonshemmedes råd) en mellomting eller hybrid koblet opp mot det politiske forvaltningsnivået i kommuner og bydeler. De skal gi råd til bydelens politikere og være høringsinstans, men har selv liten beslutningsmyndighet over saker. Men Ungdomsrådet i denne bydelen har fått delegert beslutningsmyndighet over fordeling av midler til initiativ for barn og unge, sist år var det 135 000 kr. Dessuten har de påvirkningsmuligheter ved å avgi innstilling i fordeling av andre tiltaksmidler. I følge mandatet kan de også selv ta opp saker eller be om at Bydelsutvalget eller andre politiske organ behandler saker som angår ungdom. Det har også en viss betydning at saker kan bli bedre belyst med 'brukernes' perspektiv eller at de faktisk kan komme på dagsorden. En viss symbolverdi antas det også å ha fordi det forteller innbyggerne at politikerne i prinsippet er villige til spesielt å lytte til dem. På den annen side er spesielt ungdomsråd (i sin alminnelighet) kritisert for å være lite representative; det spørres om de kan uttale seg på vegne av ulike grupper av unge. (Lidén 2003). Som vi viste i forrige kapittel fremhever Ungdomsrådet på Søndre Nordstrand at det er en klar styrke at de har representanter fra så mange ulike miljøer og at dette har mye å si for den kunnskap som tilflyter dem om ulike lokale unges situasjon og behov. Innvendingen om representativitet kan for øvrig også sies å gjelde andre råd eller utvalg og der visse mekanismer som styrer rekrutteringen; det er ikke de minst ressursvake som sitter der. Uansett er det slik at ungdom både er like fordi de er i en livsfase der mange tema og problematikker er de samme, samtidig er de ulike og langt fra noen homogen gruppe. Dette taler for at det er viktig at mange og ulike ungdomsstemmer gis en mulighet til å komme frem til voksne som sitter i posisjoner til påvirke livsforhold og oppvekstmiljø. Nettopp derfor bør voksensamfunnet også å ta i bruk dialogbaserte deltakelsesformer, enten de er halvformelle dialogfora eller åpne talerstoler, eller det er mer

uformelle deltakelsesformer som er en del av den ordinære samhandlingen med ungdom i fritidsklubber, i forebyggende samtalegrupper med ungdom som har begått hærverk, fritidsaktiviteter og prosjekter for ungdom.

Når det gjelder kontakt inn mot det politiske miljøet, så sier ungdommene at de skulle ønske denne var bedre: ”Det vi savner er at BU-politikerne ikke kommer på møtene våre. Nesten aldri. Husker ikke sist de kom på møtene våre. Men vi er der ofte, på deres møter”. Den ene gangen de hadde Ungdommens Bydelsutvalgsmøte, for 2 år siden, kom politikerne, men altså ikke på vanlige møter der de kunne hatt litt mer uformell kontakt eller lyttet til de unges diskusjoner. ”For oss er det likegyldig hvem som kommer, bare det kommer noe. De bør ta tid, for vi tar dette seriøst”, sier de. Det er tydelig at politikernes interesse ville bety noe for dem, både praktisk og symbolsk (og kanskje ytterligere styrket motivasjon og engasjement). Forskjellen mellom møteplassene er dessuten vesentlig: om de voksne kommer til de unges arena vil sannsynligvis åpne for en annen type dialog enn når de unge kommer til de voksnes arena. Da vil det være de unges premisser som legges til grunn, det er de unge som er vertskap og det er deres språk og samtalefokus som har gyldighet.

Det viser seg altså at både Mangfoldsutvalget og Ungdomsrådet fungerer som en form for forbindelsesledd mellom Bydelsutvalget og befolkningen. Begge ønsker de mer kontakt med politikerne (dette er forhold de selv brakte på bane, uten at vi spurte eksplisitt om det).

4.4.2 Halvformelle demokratiske ordninger

Det finnes deltakerdemokratiske praksiser og ordninger som i sin karakter er halvformelle. Med dette sikter vi her til at de i prinsipp er åpne for alle beboere eller alle ungdommer i bydelen og at det krever relativt få formelle forberedelser for å delta eller bidra, men at de følger visse formaliserte prosedyrer. Eksempler på slike ordninger er ”Åpen halvtime” foran møtene i Bydelsutvalget og Ungdomsrådet, og Ungdommens Bydelsmøte (se også nærmere beskrivelse i forrige kapittel).

Åpen halvtime i Bydelsutvalget. Før hvert møte i Bydelsutvalget er det ”Åpen halvtime” der beboere kan gå på talerstolen og snakke om en sak som det er viktig å få politikernes oppmerksomhet på eller

det er saker som skal opp i møtet senere som de ønsker å belyse eller påvirke. Dette er en talerstol som også fungerer som en lyttepost. Det er ikke først og fremst privatpersoner, men representanter for sivilsamfunnet som benytter denne ordningen. Her får de anledning til å fremføre sine budskap og appeller i det offentlige rom. For det ikke bare Bydelsutvalget som samlet forvaltningsorgan som de når frem til, eller de enkelte politiske representantene, men også tilhørere og presse som er tilstede.

Erfaringene synes å være at politikerne hører på det som fremføres fra denne åpne talerstolen, i betydningen lytter og tar det med seg videre. Ordningen er en spesiell kombinasjon som både er formell og uformell, eller rettere sagt: halvformell. Den er rammet inn av konkrete regler som ingen bryter (som at det ikke skal stilles spørsmål eller åpnes for svar/dialog), samtidig er tonen relativt uformell og muntlig og tilgangen er åpen for alle. Som demokratisk praksisform ser den ut til å fungere bra, og gjennom at flere aktører er tilhørere vil dette indirekte være en forsikring om at det ikke legges lokk på saken i fremtiden. Motsatsen til å ta opp en sak med en enkeltpolitiker i et lukket rom er åpenbar.

Åpen halvtime i Ungdomsrådet. Denne halvformelle ordning åpner for at flere enn de unge som sitter i Ungdomsrådet kan komme til orde og fremme saker. Ordningen er lik den som Bydelsutvalget praktiserer, også når det gjelder at rådsmedlemmene skal lytte og ikke begynne å diskutere eller gå i dialog. Medlemmer i Ungdomsrådet omtaler ordningen i positive ordelag. Her kan hvem som helst stille opp på en uformell måte, samtidig som det inngår i en etablert praksis og et system der de som lytter og har myndighet til å gjøre noe er medlemmer i et representativt organ. Andre unge kan altså påvirke Ungdomsrådets medlemmer, noe som for eksempel skjer i forkant av fordelingen av midler der rådet har beslutningsmyndighet over en sum penger til barne- og ungdomstiltak (i år kr. 135 000).

Ungdommens bydelsmøte (UBM) arrangeres av Ungdomsrådet etter modell fra Ungdommens Bystyre i Oslo. De forteller det var stor suksess da de sist arrangerte det for et par år siden, og nå planlegger de et nytt arrangement i september. Ungdomsrådet sender invitasjoner til skolene og bruker sosiale medier på nettet ganske mye for å mobilisere til deltakelse. Dessuten lyser de ut

noen restplasser med tanke på at ikke alle kan nås via skolene. ”*Det er mye arbeid, men det er gøy!*”, sier de om UBM og forteller at sist gang kom det mange BU-politikere for å lytte, og det var dekning både i lokalavisen Nordstrands Blad og radio. Dette har form av en åpen kanal; her får de saker direkte fra andre ungdommer, noe som i følge ungdom i Ungdområdet er et viktig poeng. Sidene dette er et forum med rundt ett hundre ungdommer, er det mye bredere sammensatt enn Ungdområdet og slik en viktig demokratisk arena. I UBM er det grundige drøftinger over to hele dager; ”*først har vi mange saker, og det er lange debatter om hva vi skal satse på. Så går de ti beste (prioriterte) sakene videre til Bydelsutvalget*”, sier lederen i Ungdområdet og forteller at Bydelsutvalget er pliktig til å ta sakene opp til behandling. Da stiller et par representanter for de unge opp i Bydelsutvalget og presenterer sakene for politikerne, og får slik ytterligere belyst dem gjennom muntlig kunnskapsoverføring. Dette er et eksempel på ungdoms deltakelse og medvirkning som starter med (I) en relativt uformell prosess der hvem som helst kan foreslå tiltak, går videre gjennom (II) dialogbaserte halvformelle fora der det er etablert et system som skal sikre at de kommer fram til prioriteringer gjort av representanter som er rekruttert fra de ulike delområdene i bydelen, og som (III) ender til formell saksbehandling i det representative organet Bydelsutvalget.

4.4.3 Uformell og dialogbasert praksis

I forrige kapittel (3) beskrev vi det vi betegner som uformelle ordninger; muntlige dialoger og kommunikasjon som inngår som del av vanlige virksomheter eller prosjekter. Dette finner vi både i tilknytning til offentlige tiltak, som i fritidsklubber, og i sivilsamfunnet, som i frivillige organisasjoner eller ungdomstiltak der unge er involvert i driften. Som demokratiske øvelsesarenaer er også dette ”nederste” nivået viktig; både unge og voksne kan her få erfaring med å bli lyttet til, involvert i utformingen av tiltak og aktiviteter, inngå i fellesskap der en erfarer både å fremme sine synspunkter og lytte til andres, og være med å ta beslutninger som ivaretar flertallets eller fellesskapets behov og ønsker. Forståelsen for demokratiske praksisformer, i mange tilfelle ikke-autoritære relasjoner, vil kunne styrkes når den erfares som del av et hverdagsliv som betyr noe for den enkelte. Dessuten vil slike praksisformer kunne involvere mange og personer som ikke ellers er valgt inn i ”styre og stell”, enten det er i foreningslivet eller i formelle organ i Bydelen.

Forutsetningen er at det finnes ledere i aktivitetene og virksomhetene som er bevisst denne type involvering og hverdagsdemokrati, og som samtidig er dialogorienterte- og kompetente. I ungdomsmiljøer ser vi at de kan fungere så lenge enkeltpersoner med høy bevissthet rundt denne type samhandling er sentrale og tett på de unge, men dette er sårbart ved utskiftinger. Slike deltakelsesformer er ofte mer og mindre usynlige og avhengigheten av enkeltpersoner kan gjøre at denne type samhandlingspraksis lett opphører. For å sikre at demokrati-orienterte praksisformer på ”nederste trinn” ivaretas, tror vi det er nødvendig at de eksplisitt defineres som arbeidsformer og samhandlingsformer som skal etterstrebes, derved kan de også gjøres til gjenstand for evalueringsblikk og forbedringer. Dette gjelder for ledere i sivilsamfunnet og i bydelen som møter beboere direkte.

Vi beskrev slik dialogbaserte medvirkningspraksiser i ungdomsmiljøer, men det er også relevant for andre grupper, som for eksempel aktiviteter for og med innvandrerkvinner. De inngår som del av annet sosialt og forebyggende arbeid og kan defineres som en form for deltakerdemokratisk praksis. Prinsippet for medvirkning er såkalt ”voice”; man gis en stemme og skal høres fordi man er berørt eller har relevant kompetanse, kunnskap eller ressurs. ”Voice”-prinsippet settes ofte som en motsats til ”vote”-prinsippet, det vil si mer representative og formaliserte ordninger og organer. Ungdom, eller innvandrerkvinner, har kunnskap om hverdagsliv for disse gruppene i bydelen eller for de av dem som lever i en krevende livssituasjon. I eksempelet med involvering av ungdommer som hadde begått hærverk mot politibilder så vi hvordan kunnskap om spesielle ungdomsmiljøer som ikke alle har tilgang til kan utgjøre en ressurs for å finne løsninger og forbedringer.

4.4.4 Å koble ulike demokratiske praksisformer

Det er mange grunner til at en bydel (eller en kommune) bør praktisere både representative og deltakerdemokratiske ordninger som er mer uformelle og/eller ad hoc pregede, blant annet fordi en da sørger for at langt flere og et mangfold av stemmer kommer til orde og bygger opp om fagfolks og politikeres kunnskapsgrunnlag i arbeidet med levekår og bedring av livskvaliteter, for ungdom så vel som for andre grupper i befolkningen. Dessuten gir dette flere mennesker enn de få som er valgt inn i formelle organer

muligheter og erfaringer med å medvirke, engasjere seg i fellessaker og være i dialog med hverandre og ansvarlige i bydelen om utforming av tiltak og aktiviteter. Både unge og voksne innbyggere er så vel brukere som medborgere, noe som blant annet vil si at de både er mottakere av tjenester, deltakere i aktiviteter og kan være med på å forme utviklingen av lokalsamfunnet Søndre Nordstrand.

Generelt har det såkalte deltakerdemokratiet vokst fram de siste 30-40 år som et ideal som gir borgerne større muligheter for direkte innflytelse, og særlig anses dette som en aktuell påvirkningskanal i lokalpolitikken (Martinussen 2003). I Norge og andre vest-europeiske land har det grodd fram en rekke uformelle ordninger og praksiser for medvirkning og styring gjennom nettverk, ofte betegnet som ”governance”. Dette henspiller på at ikke-kommunale aktører bidrar og involveres, og det viser seg at dette skaper engasjement, det mobiliserer menneskelige ressurser, en får utnyttet mye av den lokale kunnskapen bedre og det kommer ofte nye løsninger på bordet (Hansen, Klausen og Vabo 2006). For ungdom vil dessuten deltakelse og medvirkning som er innvevd i annen dialogbasert samhandling ofte oppleves som enklere ettersom de i større grad kan anvende sine naturlige uttrykksformer og sitt eget språk. Det samme kan sies om innvandrere som ikke behersker det norske språk tilstrekkelig, eller som baserer sine dialoger på muntlige kommunikasjonskulturer og tradisjoner. Men det er samtidig viktig å peke på betydningen av å løfte slike deltakelsesformer opp på et bevisst og systematisert nivå for å unngå at det blir tilfeldig hvorvidt og i hvilken grad det praktiseres, eller at det står og faller på enkeltpersoner som er involvert. Det bør være en definert praksis som fagfolk og politikere drøfter og evaluerer, dvs. at det er naturlig på dagsorden og derved kan utvikles og forbedres videre.

4.5 Oppsummering

I dette kapitlet har vi diskutert hva som fremmer og hva som kan være til hinder for å styrke deltakelsen i lokalsamfunnet, og for å involvere flere i lokalsamfunnets utvikling. Dette er operasjonalisert i bakenforliggende forutsetninger og barrierer, ulike demokratiske ordninger samt ulike former for ressurser. Av bakenforliggende forutsetninger er det viktig at det skapes selvtilit, mestring og en forståelse for stedsbasert fellesskap på tvers av

ulikheter i befolkningen (etnisk bakgrunn, kjønn, alder, sosial status). Samhold fremheves som særlig viktig blant informantene, og det er et stedsforankret samhold det gripes fatt i. Videre er det viktig å ha en bevissthet rundt hva som bygger opp tillit og ned mistillit til samfunnsinstitusjoner, til de demokratiske prosessene og til fellesskapsarenaene i miljøet. Dialogbasert kommunikasjon er et sentralt virkemiddel for å skape tillit.

Vi ser også at det er viktig med ressurser som ildsjeler og støttepersoner, både ansatte i bydelen som kjenner systemet innenfra og fra sivilsamfunnet som jobber på frivillig basis. Det er imidlertid ikke alltid enkelt å få folk til å delta, noe som både handler om strukturelle og individuelle barrierer. Mangelfull integrasjon, monopolisering fra enkelte grupper eller økonomisk evne kan bidra til manglende deltakelse.

Vi har avdekket at det er behov for ulike demokratiske ordninger, det vil si både organer, metoder og praksisformer. Dette omfatter for det første de uformelle ordningene som er nettverks- og dialogbaserte lavterskelmuligheter som er integrert del av vanlige aktiviteter og virksomheter folk deltar i. For det andre dreier det seg om halvformelle ordninger som i prinsipp er åpne for alle, er relativt enkle å benytte, men som er satt inn i et formelt system, som for eksempel Åpen halvtime foran møtene i Bydelsutvalget. For det tredje er det de formelle ordningene som representative og valgte organer med vedtatte mandater for beslutningsmyndighet, fordeling av midler, igangsetting av tiltak, formelle uttalelser etc. Det viser seg at disse ulike ordningene når fram til ulike grupper av befolkningen, de supplerer hverandre og de involverer beboerne på forskjellig måte.

5 Stolthet og stedstilknytning – påvirket av deltakelse?

En av målsetningene med denne undersøkelsen er å se i hvilken grad medvirkning bidrar til å øke stolthet og stedstilhørighet i lokalmiljøet. Her kan vi både vise til de lokale erfaringene; folk blir kjent med hverandre og stedet, og til å knytte nettverk som styrker stedstilhørigheten.

Oslo Sør-satsingen har både som mål å bedre levekårene for beboerne gjennom deltakelse og styrke en positiv følelse av tilhørighet og stedsidentitet. Vestby og Ruud (2008) poengterer at identitetsdanning er en relasjonell prosess. I forenklet utgave: vår selvforståelse og identitet speiles i andres syn på oss og vår respons på de andres oppfatninger. Denne sosiale mekanismen ser også ut til å ha gyldighet for steder. Stedets særpreg får innvirkning på hvordan utenforstående betrakter stedet og folket som bor der. Slik formes et kollektivt selvbilde av hvordan ”vi her er”. Beboernes oppfatninger av ”sitt sted” kan imidlertid være mer positiv enn oppfatninger som speiles i det utenforstående blikket, det vi betegner som omdømme (Vestby og Johannessen 2010).

5.1 Engasjement, samhold og tilhørighet

I tillegg til å kartlegge hvilke muligheter beboere opplever å ha til medvirkning og påvirkning når det gjelder utviklingen av bydelen, samt til å påvirke bruk av midler i satsingen, så er vårt oppdrag også å rette søkelyset på opplevelsen av stolthet og tilhørighet i lokalmiljøet.

Mange stedsutviklingsprosjekter har som ett av flere mål at de skal øke innbyggernes stolthet og tilhørighet til hjemstedet. Bak en slik

målsetting ligger sannsynligvis både en oppfatning av at dette vil bidra til engasjement for å utvikle stedet til et kvalitativt godt bosted, og at stolthet og tilhørighet ikke er noe en kan vedta, men som vil være et uttrykk for *opplevde kvaliteter* ved stedet. Slike kvaliteter dreier seg om så vel fysiske og naturmessige forhold som sosiale, næringsmessige, kulturelle og opplevelsesmessige forhold (Vestby 2009, Vestby og Skogheim 2010, Ruud og Vestby 2010).

Disse informantene legger for dagen en tilhørighet og stolthet over bydelen Søndre Nordstrand generelt, og Holmlia spesielt. Uten at vi i utgangspunktet spurte om det. Det startet med at de fremhevet samholdet: *”Det er sambold mellom minoritetene. Du holder deg til de du har noe felles med”*, sier en av dem. Det synes altså å være et fellesskap på tvers av etniske eller nasjonale ulikheter. Nettopp det at de er ulike etniske nordmenn og majoriteten i samfunnet, gjør at de opplever en likhet seg imellom. *”Det er veldig godt sambold her. Alle kjenner alle her....kjenner folk over alt. Vi holder sammen i tykt og tynn”*, sier en annen og viser til at det er nettverk som bygges opp gjennom felles skolegang, nabolag og fritidsaktiviteter. De fremstiller det i tilsvarende termer som bygdefolk snakker om sine gjennomsliktige lokalsamfunn. Likevel er det her en stor drabantby. Men en god del er likevel forskjellig. Som sosial takhøyde: *”Det er veldig bra på Holmlia. Du føler deg veldig godtatt selv om du er annerledes”*, sier en av dem, mens en annen, som nå har erfaring fra å bo i et annen type lokalsamfunn i nærheten, ser Holmlia med et sammenlignende blikk: *”Her er det åpenhet. Og forståelse. Du behøver ikke bruke krefter for å si det du har på hjertet. Her blir du godtatt for den du er”*.

En medvirkende forklaring til det indre samholdet kan være at Søndre Nordstrand, og særlig Holmlia, opp gjennom årene har vært gjenstand for mye negativ medieomtale og at de bildene som tegnes av bydelen i veldig stor grad har vært negative. Og de medgir at det har vært en del bråk her, men understreker at dette har endret seg til at det nå er et langt bedre klima. Noen av de tøffeste i tidligere beinharde gjenger jobber nå faktisk med ungdom her. Generaliseringer ut av fra enkelthendelser ga et til dels negativt omdømme. Dette kan ha fremstått som en ”ytre fiende”, noe som ofte bidrar til å skape indre samhold. En lignende årsak ligger i negative media-generaliseringer om muslimer, og en av informantene sier i den forbindelse at *”ungdom*

føler seg litt tråkket på til tider, og det skaper også en ekstrem tilknytning til hverandre?

Men dette er langt fra en tilstrekkelig forklaring. De fremhever også positive årsaker: ”Det er veldig positivt her: at etnisk norske og minoriteter kan leve så bra sammen som her. Det gjør meg veldig stolt av å være fra Holmlia”. De sier at det alltid har vært et veldig godt samhold her i bydelen, og i særdeleshet på Holmlia, og at det gjør at de støtter hverandre og holder sammen. Holmlia synes å ha en særlig stedsbasert samhørighet, mens det i følge våre informanter er slik at etnisitet er mer avgjørende på Mortensrud og Bjørndal; som at arabere holder sammen, somaliere holder sammen etc.

Når vi spør dem om å utdype mulige forklaringer til samholdet, så fremholder de at spesielle enkelthendelser som Benjamin-drapet har hatt en klar betydning. ”*Det økte samholdet! Det var godt samhold før og, uten tvil.*” Og en av dem som opplevde dette på nært hold beskriver hvordan dette preget bydelen, hvor spesielle stemning det var den natta etter drapet og dagene etterpå, og hvor utrolig sterkt de opplevde at noen – i deres eget nærmiljø- kunne bli drept tilsynelatende tilfeldig på åpen gate på grunn av sin hudfarge. Da det nå i vinter var 10-års minnemarkering for Benjamin samlet det fakkeltog med 10 000 mennesker i Oslo sentrum.

Generelt synes det å være slik at stedstilhørighet har to særlige kilder. Det ene er stedet slik det er som *natur eller bygde omgivelser*, og dermed som rammen rundt ’levd liv’ gjennom flere år. Det andre er en *sosial tilhørighet* til familie, venner og kjente på hjemstedet. Disse to forholdene vever seg jo inn i hverandre og forsterker hverandre (Vestby 2009, Vestby og Skogheim 2010, Ruud og Vestby 2010). Denne bydelen, som i overveiende grad er en nybygd bydel uten lange historiske linjer gjennom generasjoner med tilhold her, har sin egen nære etableringshistorie. For de som er unge og unge voksne inngår denne historien i foreldregenerasjonens egen historie. Også det binder dem sammen. Men mest av alt er det sosiale samholdet de forteller om, og er stolte av, som bidrar til den tydelige tilhørigheten til dette stedet.

5.2 Oppsummering

Det fortelles om at det er et særskilt godt samhold blant ungdom i denne bydelen, og spesielt på Holmlia. Det grunner i et fellesskap på tvers av ulikheter som etnisitet og bakgrunn; at minoriteter holder sammen. En viktig forklaring mener de ligger i at en her kan være seg selv og bli godtatt, og det synes å gi en sosial trygghet og tilhørighet. Våre informanter fremhever hvor viktig det er med levende sosiale nettverk som gjør at veldig mange kjenner hverandre, selv om dette er en drabantby. De sier eksplisitt at de er stolte av å være herfra, både pga. de nevnte kvaliteter ved miljøet (som ikke er noen selvfølge) og pga. de virksomhetene og tiltakene de får til å drifte her. Engasjementet som en god del her har for miljøet gjør dem stolte. Negative medieomtaler av miljøet og av tidligere enkelthendelser mener de bidrar til at en står sammen. Det virker å fungere som et situasjonsfellesskap mot en omdømmedebyggende ytre ”fiende”. Det er altså flere grunner til samholdet vi finner her, og samholdet gir en spesiell tilhørighet til dette stedet.

Bydelen omfattes av tiltak og aktiviteter som både går på tvers av delbydelene, for eksempel tiltak for ungdom, og tiltak som er lokalt forankret, som for eksempel kvinnenettverkene på Bjørndal og Mortensrud. De lokale møtestedene er gull verdt for de beboergruppene som ellers ikke kommer seg ut eller oppsøker tilbud utenfor nærmiljøet. En utfordring er selvsagt at de lokale tiltakene kan bidra til å forsterke lokal stedstilhørigheten og at terskelen for å benytte tilbud andre steder i bydelen blir høy. Selv om dette kanskje ikke er ønskelig, og at målet er at flest mulig bruker tilbudene på tvers av delbydelene, vil det være viktig å ha tilbud i nærområdet særlig rettet mot sårbare grupper.

6 Hindringer og muligheter for å lykkes

Undersøkelsen har vist at bydel Søndre Nordstrand har et mangfold av formelle og uformelle medvirkningsarenaer, og som bidrar til å skape et stort engasjement og entusiasme blant ulike grupper av befolkningen. Ikke minst har midler fra Oslo Sør-satsingen bidratt til å styrke deltakelse og medvirkning, og gitt både ildsjeler og foreninger drahjelp til å styrke eller etablere nye arenaer. I det følgende skal vi kort peke på de viktigste funnene relatert til problemstillingene, samt synliggjøre noen utfordringer som det er viktig å ha et bevisst forhold til i det videre arbeidet med satsingen.

6.1 Bidrar satsingens metoder til å fremme integrering og inkludering?

Utgangspunktet for studien var å se om forslagene til fordeling av midler som innvilges er i tråd med satsingens intensjoner om å fremme integrering og inkludering. Våre funn tyder på at tiltakene som støttes fra Oslo Sør-satsingen, sammen med det arbeidet som gjøres i tilknytning til tiltakene som støttes, i stor grad bidrar til dette. Både nye foreninger, lavterskeltilbud og nettverk på tvers har gitt flere beboergrupper mulighet til å delta, og bevissthet rundt ulike demokratiske ordninger har økt.

Mer konkret ble det i innledningen formulert problemstillinger som har vært styrende for analyse og diskusjon. I det følgende skisseres kort funn med utgangspunkt i problemformuleringene.

Deltakelse i tradisjonelle og nye organisasjoner.

Som vist i studien finne vi både deltakelse i organisasjoner og foreninger, både tradisjonelle og de organisasjoner og virksomheter miljøet selv har skapt. Det meldes fra om stor aktivitet særlig i de nyetablerte organisasjonene. De tradisjonelle organisasjonene opplever i større grad at det er vanskeligere å få med seg frivillige til å drive, selv om pågangen er stor blant målgruppen (særlig innen idrettsforeningene). En årsak til at særlig nyetablerte organisasjoner melder om stor deltakelse kan være at det er lagt større vekt på markedsføring (sosiale medier og direkte kontakt), en annen årsak kan være at tiltakene etableres på bakgrunn av etterspørsel.

Målgruppens mulighet til medvirkning og påvirkning i samfunnet

Dette er en generell utfordring. Vi har sett at det er flere medvirkningsarenaer i bydelen som fanger opp både befolkningen som helhet og som er rettet mot spesifikke grupper. Slik vi ser det har befolkningen i bydelen gode muligheter til å påvirke. Selv om det savnes flere som benytter seg av dette, er vårt inntrykk likevel at flere nå medvirker gjennom utvalg og nettverk som er opprettet gjennom satsingen. Gjennom aktiv informasjon og markedsføring har flere fått kunnskap om betydningen av å medvirke og å bruke sine muligheter og rettigheter.

Mulighet til å påvirke midler fra Oslo Sør-satsingen

Studien har vist at beboere og organisasjoner har mulighet til å påvirke bruk av midler i Oslo Sør-satsingen. Dette skjer to veier. For det første gjennom åpne prosesser der det inviteres til idedugnad og innspill, og der det gis informasjon om ordningen. For det andre vil det store omfanget av søknader indirekte påvirke hvordan og til hva pengene skal brukes. Gjennom mangfoldet av søknader vises hva det er behov for av tiltak i bydelen, og bydelen får følgelig en god kjennskap til hva som skjer og hva som ønskes i miljøene.

Hva skal til for engasjement og trivsel

Kommunikasjon, trygghet, tillit og kunnskap er sentrale forutsetninger for at beboerne skal kunne engasjere seg, delta og trives. Dette er utfordringer som lag og foreninger jobber med. Felles for flere tiltak er at de nå legger vekt på muntlig kommunikasjon og personlig kontakt til målgruppene for å bygge

ned barrierer. Erfaringene tilsier at dette er den beste måten for å få folk med. Imidlertid er denne metoden svært ressurskrevende og sårbar, både fordi den tar mye tid og fordi den treffer tilfeldig. Dessuten vil effekten være avhengig av personlige kommunikative egenskaper – og personlige nettverk - til de aktørene som står for dette. Det sier seg selv at en ikke kan snakke med alle, men det jobbes med å mobilisere og rekruttere folk i eget nettverk som kan være brobyggere mellom beboere og tiltakene. Ikke alle kan nås, og ikke alle har interesse av å delta. Det vil alltid være noen som mistrives eller som av ulike årsaker ikke har ork eller mulighet. Disse vil alltid være vanskelig å nå.

Opplevelsen av stolthet og tilhørighet til lokalmiljøet

Dette finner vi først og fremst i de tiltakene som ungdom og etniske grupper selv har startet. Dette er særlig tydelig i tiltak for innvandrerkvinner i nærmiljøet. Nettverkene bruker bevisst nærmiljøet som arena for samhold, læring og sosialisering og deltakerne får større kjennskap til og eierskap til lokalmiljøet. Den sosiale kapitalen styrkes gjennom ”bonding” eller sammenbindene sosial kapital innad i en relativt homogen gruppe, jfr. Putnams begrep som ble introdusert i innledningskapitlet. Økt stolthet og tilhørighet i lokalmiljøet ser vi også blant de eldre ungdommene som selv har startet opp tiltak lokalt. Stolthet over å få det til styrker også stolthet over stedet, og det utvikles en kollektiv stedstilknytning blant de som involveres. Det som skjer lokalt påvirker også stedet omdømme utad. På godt og vondt. Opplevelse av å lykkes med egeninitierte tiltak, at tilbudene blir kjent utover nærmiljøet og at ungdom fra resten av byen blir med, bidrar til at områdene i bydelen blir satt på kartet og får et positivt omdømme. Det gjør noe med egen tilhørighet ”*Jeg er stolt av å komme fra Holmlia*”. Blant ungdom ser vi en større grad av ”bridging” eller brobyggende sosial kapital fordi de unges nettverk i større grad også går utenfor nærmiljøet.

For å styrke a) deltakelse i aktiviteter, og derved fremme trivsel og fellesskap, og b) å styrke deltakelse i form av medvirkning og innflytelse på så vel konkrete tiltak som utvikling av lokalsamfunnet, så trengs det ikke bare ressurser (penger og aktive aktører) eller etablering av metoder, arenaer og kanaler for demokratiserende praksis. Vi har vist hvordan bakenforliggende

forutsetninger, som tillit, trygghet, egenverd og forståelse av samfunnet har betydning.

6.2 Refleksjoner – veien videre

Selv om erfaringene med satsingens prioriteringer og metoder viser at satsingen bidrar til å fremme integrering og inkludering, er det likevel forhold som det er viktig å fremheve. I det følgende legges særlig vekt på utfordringer og som det er viktig å ha en bevissthet rundt i det fremtidige arbeide med medvirkningsprosesser.

Styrke lavterskeltilbud

Både gjennom Oslo Sør-satsingen og i bydelen for øvrig er det etter hvert etablert uformelle ordninger og lavterskeltilbud til ulike beboergrupper. Erfaringene fra denne undersøkelsen viser at det er viktig å ta vare på og støtte opp om slike ordninger, for eksempel med opplæring i ledelse og drift av tiltak. Det er også viktig å få bevissthet rundt involvering og det å kunne være med å påvirke nedenfra og bli lyttet til. Dette veves inn i hverdagsdemokratiet der man er avhengige av aktive medarbeidere. Ordninger som baseres på ildsjeler er sårbare ved eventuelle utskiftninger. Derfor er det viktig å skape et aktivt eierforhold til tiltakene blant flere personer. Det gjøres blant annet gjennom å involvere dem i drift og beslutninger.

Både deltakelse og involvering

Deltakelse og medvirkning innebærer ulik grad av involvering. Å være deltaker er noe annet enn å medvirke i beslutningsprosesser og å kunne være med på å bestemme. I undersøkelsen viser vi et behov for begge deler, og det er viktig å fortsatt tilrettelegge for alle former for deltakelse og medvirkning. ”Lavterskel medvirkning”, det vil si å være med å utforme og prege aktivitetene man deltar i, er første trinn og en opplæring og rekrutteringsmulighet for de som etter hvert kan tenkes å delta på lokalsamfunnets mer formelle medvirkningsarenaer.

Forankring i nærmiljøet

Hva skal til for engasjere seg, og hva skal til for å få med seg folk? Tiltakene som er relatert til nærmiljø og nabolag synes å ha større suksess med å trekke til seg frivillige enn de mer bydelsover-gripende tiltakene. Dette favner særlig grupper med innvandrere-

bakgrunn. Her treffes beboerne i sitt nærmiljø, de blir kjent med naboer og nabolaget, og terskelen er lavere for å bli med. Det er også mer overkommelig å få direkte kontakt for å verve deltakere når tiltaket er lokalt forankret. En positiv effekt er økt stedstilhørighet. Derfor er det viktig å fortsatt støtte opp om de lokale tiltakene nærmiljøtiltakene. Forankring i nabolaget for å lykkes gjelder imidlertid ikke alle. Ungdomsgruppen er mer fleksible og har lettere for å krysse nabolagsgrenser, ikke minst takket være nettverk gjennom sosiale medier.

Reduserte medlemsavgifter

I flere av intervjuene har det blitt påpekt at årsavgift og egenandel i noen av tilbudene kan være for høye. Dette gjelder særlig innen den organiserte idretten. Flere familier har lav inntekt og flere barn, og opplever at de ikke har råd til å melde barna på aktiviteter de selv ønsker. Selv om flere foreninger er klar over problemet og at flere idrettsforeninger får økonomisk støtte til lavterskeltilbud er det viktig at dette gripes fatt i. Et mål må være at også det ordinære tilbudet særlig i de store idrettsklubbene blir økonomisk tilgjengelig for lavinntektsfamilier. Dette vil ha en positiv effekt på inkludering og integrering, og bidra til å redusere sosiale skiller.

Frivillighet – sårbart for langsiktig satsing

Frivillighet er et stadig tilbakevendende tema i alle typer tiltak som organiserer tilbud til befolkningen, enten det handler om etablerte idrettsklubber med et bredt tilbud til alle eller det handler om små tiltak rettet mot bestemte målgrupper. All aktivitet som får midler fra Oslo-Sør-satsingen er tuftet på frivillighet bortsett fra stillinger til bydelen. *”Det er alltid de samme som stiller opp. Dette gjelder noen få, men de jobber til gjengjeld døgnet rundt.”* Dette er kjente erfaringer for alle som driver frivillig arbeid. Det er vanskelig å rekruttere nye inn og som vil binde seg til å være med over tid, og da blir det mye å gjøre på de få som viser interesse.

Erfaringene fra denne undersøkelsen viser at det ikke er enkelt å rekruttere frivillige til å stille opp for å være med å drive tiltak. Vi har ikke svar på hvorfor det er slik, men vi kan stille spørsmål om graden av frivillighet har sammenheng med graden av forutsigbarhet i tiltakene. Dersom tiltakene er basert på kortsiktig finansiering, blir det også vanskelig å planlegge drift og å inkludere folk til frivillig innsats. Frivillighet er dessuten basert på individers

entusiasme for å gjøre en innsats og vilje til å stille opp utenom arbeidstid. Dette kan knyttes til den norske ”modellen” for organisering av frivillig arbeid, som blant annet tilsier at foreldre stiller opp i barnas aktiviteter. Mangel på engasjement fra foreldre kan være avgjørende for barns mulighet til å være med i organiserte aktiviteter. I dag er den norske modellen for frivillighet i endring og det viktig at bydelen fortsetter å se andre måter å drive frivillighet på.

Informasjon gjennom direkte kontakt

Et annet funn som bør løftes fram er betydningen av muntlig kommunikasjons- og informasjonsmetoder. Direkte kontakt med den delen av befolkningen som har svake lese- og skriveferdigheter, og som kommer fra kulturer som er mer basert på muntlig kommunikasjon, fører fram. Erfaringene fra tiltakene viser at direkte kontakt er den beste metoden for å involvere folk i det som skjer i nærmiljøet og å informere om viktige tiltak som beboerne kan ha nytte av. Dette gjelder særlig grupper med innvandrerbakgrunn. Samtidig viser erfaringer at direkte kommunikasjon face-to-face er nyttig for alle grupper av befolkningen. Personlig kontakt forplikter mer enn en lapp i postkassen. Derfor er det viktig å utvikle noen systematiske metoder for å ivareta muntlig kommunikasjon for å nå ut til alle beboergrupper, i tillegg til tradisjonelle informasjonskanaler som lokalavisen, bydelens hjemmesider og sosiale medier på nettet.

Mange og små tiltak – veien å gå?

Ved gjennomgang av tiltak som mottar støtte fra satsingen, ser vi at tildelingene for en stor del smøres tynt utover på små tiltak. Fram til nå har dette kanskje vært viktig, men det kan stilles spørsmål om det er for mange små foreninger som skal dele på en liten pott. Det mangler et overordnet grep som kan samle de forskjellige interesseforeningene på tvers av stedsforankring og medlemsprofil (grupperettede tiltak). Samtidig er det viktig å beholde små lokale lavterskeltilbud. En anbefaling vil derfor være at det videre prioriteres færre men større tiltak. Et dilemma er også at en del av satsingen går til stillinger. Satsingen bør også synliggjøres bedre.

Optimal søknadsprosedyre?

Erfaringer som de fleste organisasjonene har felles er utfordringer med oppstart av planlagte tiltak. Ideene og planleggingen av hva man ønsker å sette i gang starter gjerne et år før det eventuelt bevilges pengestøtte. Søknadsfristen er 1. oktober, og det er en relativt lang saksbehandlingstid før de vet om de kan realisere prosjektet. Tilsagn skjer i slutten av april. Dette har også konsekvenser for når tiltakene kan starte opp, hvordan de kommer i gang og ikke minst koordinering av tiltak og planlagte arrangementer i bydelen. For eksempel for idrettstiltak bør alt være på plass før 1. april for koordinering av alle aktiviteter i idrettshall / idrettsbaner. For biblioteket betyr det at de må trykke opp program for årets aktiviteter før de vet sikkert om alt kan gjennomføres. Det hender også at flere arrangementer planlegges samme dag i delbydelene, noe som er uheldig både for arrangørene og for målgruppene for tiltakene som ikke får med seg det som skjer.

Bedre samordning av tiltak.

Det etterlyses også en bedre samordning med de foreningene og nettverkene som er etablert, det vil si at det ønskes mer informasjon på tvers av tiltakene. Konkrete ønsker er felles kalender med oversikt over hva som skjer når i bydelen, adresselister med kontaktpersoner som kan kontaktes ved behov, og for eksempel opprettelse av blogger, facebook etc. På et av fokusgruppemøtene kom det fram at flere av deltakerne (representanter for forskjellige foreninger i bydelen) ikke visste om hverandre og de møttes for første gang i fokusgruppen.

Litteratur

- Bydel Søndre Nordstrand. Årsberetning 2010.
- Bydel Søndre Nordstrand. Mulighetenes bydel. Oslo Sør-satsingen.
- Figari, Helene, Hanna Haaland og Olve Krange (2009) Friluftsliv som hverdagsliv. Innvandrerkvinnens bruk av utendørsområdene i Grouddalen. NINA Rapport 479.
- Guttu, Jon og Lene Schmidt (2010) Møtesteder i Bydel Søndre Nordstrand. NIBR-rapport 2010:19.
- Hansen, Gro Sandkjær, Jan-Erling Klausen og Signy Irene Vabo (2006) Traces of Governance: Policy networking in Norwegian local government (Chapter 6) I: Legitimacy and Urban Governance: A cross-national comparative study Ed. by Hubert Heinelt, David Sweeting and Panagiotis Getimis London: Routledge, 2006 ISBN: 0-415-37659-9
- Husbanken Region Øst (2010) Mobilisering – prosesser og verktøy Methodenotat. Husbanken Region øst.
- Lidén, Hilde (2003): Ungdomsråd – politisk lekestue? I: Engelstad og Ødegård (red.): Ungdom, makt og menig. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003
- Martinussen., Willy (2003) Folkestyre? Politisk medborgerskap i Norge over den siste generasjonen. Makt og demokratiutredningen, rapport nr 59. Oslo.
- Renå, Helge og Morten Stenstadvold (2010) Medvirkning – casestudie. Notat som del av Følgeevaluering av Groruddalssastingen. Asplan Viak. (Upublisert).

-
- Ruud, Marit Ekne og Guri Mette Vestby (2010) Med hjertet i bygda – stedsutvikling på Vik i Hole kommune. NIBR-rapport 2010:9.
- Utfordringene i Oslo Sør. Notat. Oslo kommune 2006.
- Vestby, Guri Mette og Marit Ekne Ruud (2008) Attraktive turistdestinasjoner – gode oppvekstmiljøer? Geilo og Hemsedal for lokal ungdom. NIBR-rapport 2008:17.
- Vestby, Guri Mette (2009) Stedsutvikling i Eidfjord – sosiokulturell stedsanalyse. NIBR-rapport 2009:22.
- Vestby, Guri Mette og Katja Johannessen (2010) ”Vi her på Ammerud” – fellesskap og skillelinjer i et lokalsamfunn i Groruddalen. NIBR-rapport 2010:29.
- Vestby, Guri Mette og Ragnhild Skogheim (2010) Florø i fokus – sosiokulturell stedsanalyse for byutvikling og profilering. NIBR-rapport 2010:6.
- Ødegård, Guro (2010) Foreningsliv i flerkulturelt lokalsamfunn. En studie om integrasjon og sosial kapital. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010-6.

Vedlegg 1

Spørreskjema

Navn på aktivitet/tiltak:

Hva var begrunnelsen for å starte opp med tiltaket / aktiviteten?

Hva har vært mest vellykket så langt? Hva er grunnen til det?

Hva har vært vanskelig å få til? Hva er grunnen til det?